

nőjének tartatott s minél magasabbra hágott a fiatal államférfi csillaga, Adam asszony befollyása is azon arányban emelkedett. Egész Páris, a politikai és irdalmi társaság színe-java fölkereste az ő estélyeit. Ő volt a legnagyobb pártfogó s azt mondják, hogy még a monarchikus Franciaországban se volt olyan asszony, a ki annyi embert segített volna álláshoz, mint madame Adam.

Kétségtelen, hogy az ő párisi szalonja a legjelentékenyebb volt a harmadik köztársaság idején valamennyi között és most is az. Ezt ő különösen finom, megnyerő modorának köszönheti s annak a sajtósági körülménynek, hogy a legtöbb nagyvilági, előkelő francia nő nem igen lelkesül az ő szemökben nagyon is nyárs-polgári harmadik köztársaság iránt. Nem úgy, mint az első köztársaság idején, a mult század vége felé, a midőn annyi szép és szellemes asszony, mint Roland, Taillien, Desmoulins, Beauharnais, stb. volt rajongó híve. Adam asszony lelkes híve a köztársaságnak s azért nevezte is el udvara a «köztársaság múzsájának», mint néhány évvel előbb Girardin Emil nejét a «tizedik múzsának».

Mert Adam asszony egyuttal író is. Már első szerencsétlen házassága idején is szépirodalmi tárgyú, sőt társadalmi kérdéseket érintő iratokban kerestek keserűnek enyhülést, melyek leányve alatt tett közzé. Ezekkel ugyan még nem okozott nagy feltűnést, de már utirajzi és elbeszélései nem közönséges tehetségéről és szelleméről tanuskodnak. A párisi világ figyelmét az ő «Proudhon-ellenes eszméi» vonták nagyobb mérvben magokra, melyek a szerelemről, nőkről, házasságról szóltak, erőlesen követelvé a női nem számára a házasságviszonyból származó jogokat.

«Egy párisi nő naplója» már határozott irdalmi sikert hozott neki. Amaz észleletek és érzelmek foglaltak ebben, melyek benne Páris ostromakor keletkeztek. Oly hazafias hangon, a győzelmes ellenség ellen annyi elkeseredéssel szólal meg itt, hogy Páris és a francziák akkori hangulatának lehetetlen volt szeretettel nem környezni a szerzőt, ki annyi érzelmeket adott kifejezésre. Egész riadó volt ez, harci szót, mely Franciaországot boszúra hívja föl a hazát eltipró ellenség ellen. Ez az irat a szép, mosolygó asszonyt a harciasság, a hősiség bizonyos kemény vonásával ruházta föl. Női megtestesülése lón a Németország elleni megtorlás vágyának, s ha a sors kereké az ő óhajta szerint forgott volna, rég ki is tört volna a revanche-háború. E czéltől még az Oroszországgal való szövetségtől sem riadt vissza s nemné szenvedélyességével oly komolyan vette ezt, hogy e végből maga vállalkozott egy Szent-Pétervárra teendő utra.

1882 január havában csakugyan elutazott. A panszláv németfaló, mint Szkobelew, készek is voltak azonnal a németellenes francia-orosz szövetség mellett kardot rántani; de az udvar s az irányadó személyiségek mégis komolyabb megfontolásra találták érdemesnek ezt a dolgot.

Adam asszonyt németellenes érzelmében a revanche-eszméert rajongók legnagyobb reményének, Gambettának halála sem zavarta meg. 1879-ben alapított nagy irdalmi vállalata, a «Nouvelle Revue» semmit el nem mulaszt, hogy minél nagyobbra szítsa a németgyűlöletet. Hatalmas irdalmi nevek támogatják e vállalatot, melynek szelleme demokrata-szabadelvű. Valódi almanachja ez a harmadik köztársaság irdalmának, amaz irány szellemében, melynek vezére Gambetta volt.

De bármennyire határozott németellenes iránya van is a «Nouvelle Revue»-nek, hangja azért a szalonhölgy finom, nemes modorára vall. Nincsen abban semmi amaz ostroma piszkolódásokból, melyekkel némely párisi lap jónak látja megtölteni hasábjait. Az Adam asszony lobogója selyem zászló és hívei művelt, tanult férfiak, a kik szellemük fölényével akarják megmutatni, hogy kell a németet gráciával vernie meg, ha egyelőre csak papíron is.

Adam asszony Párisban rendszer szerdai napon tartja híres estélyeit. A Boulevard Poissoniere-en van a palotája, mely előtt az esti órákban számos fogat áll meg, választékos öltözötű társaságot szállítva az estélyre. Hölgyek érkeznek suhogó uszályokkal, egyenruhába öltözött magas állású uraságok, a nagyobb rész azonban a szokott látogató-öltözetben. Még éjjel tizenegy órakor is előjár nem egy fényes hintó.

A fényes lépcsőházban fölhaladva, libériás inasok fogadják a vendégeket s nyitják meg előttök a termeket, melyek délszaki növényzettel vannak tele, mint egy téli kert. Élő virágok és balsamos illatszerek kellemes lehellete tölti be az elegans termeket, melyeknek művészi berendezése izlésről és gazdagságról tanuskodik. A látogatók zöme a nagy társalgóba gyűl, hol a hölgyek félkörbe helyezett párnás székeken foglalnak helyet, míg mögöttük a férfivilág udvarol. A függő lámpákkal bágyadtan világított mellétermekben kisebb csoportok beszélgetnek, vitáznak. Itt egy miniszter, amott egy megyefőnök, majd egy francia tábornok, olasz vagy spanyol követségi attaché, néhány orosz diploma vagy tiszt, aztán szenátorok, képviselők, híres festők, a divat által fölkapott írók, költők; itt-ott egyike a negyven halhatatlannak, nevével, leányával, a kik valamely ünnepezt színművésznővel társalognak; a magas financia, a befolyásos sajtó emberei, — szóval minden osztály kitűnőségei, az egy Faubourg St. Germain társaságának kivételével, mely várja a császárságot, vagy legalább királyságot, — ime ilyen Párisban az Adam asszony szalonja.

Maga a házi asszony a báj és kellem megtestesülése. Szemben vele elfeledjük, hogy már másodsor özvegy s egy évtized óta nagymama. Megvan benne minden, a mit Balzac, a női nem e nagy ismerője, a harmincz éves szép asszonyokban kedves és kellemes vonást talál. Keesez termet, telt vállak fölött emelkedő kedves, igazi muzsáffel, beszélő, lelkes szemekkel, nyílt homlokkal, mely körül sötétszöke, könnyű fürtökben omlik alá a haj a gömbölyű nyakra; üde ajkakkal, melyek körül csaknem gyermetes mosoly játszik, párosulva a legigézőbb női kacérsággal. Ehhez járul az az igazi párisi chic és eleven szellem, mely eléggé megmagyarázza, hogyan nőhetett ez az asszony a párisi társaságban oly nagy hatalommal.

Most körünkben idős, kiket már ismeretlenül is megajándékozott rokonszenvével. Tanulmányozni akar bennünket, hogy megismeressen honfitársaival felőlünk irdandó könyvében. Kívánjuk, hogy kellemesen érezze magát közöttünk s vigye a legkellemesebb benyomásokat körünkbe hazájába.

A HALOTTAK TÖRVÉNYSZEKE.

Ó-egyiptomi rege.

Ott fenn, a felső folyamok körében, A föld felett, a hold alatt, sötétben, Áll a halátnak palotája. Amon, A mondhatatlan, rendelé, hogy álljon Az éj honában. Hosszan nyuló terme A törvénylátó istennel telve. Irdatlan oszlopok tetők alatt Sötét fényt vernek vissza a falak; Bazaltok kék, gránitjuk rózsaszínes, Az oszlopok meg sennyitől himes. — Ül legfelül az istenek királya, Az élet ura, holtak főbírája: Osiris, nála a szent görbe bot, Az ostor, melyet jobb kezébe fog, S vállán királyi párduez pettyes bőre. Athor, az alvilág éj istennője, Szörny ebejével ott ül érdemnyalán. Isis és Nephthys balján és jobbán áll. Kissé alább, körben, a trón-székekben, Az isten-bírák, együtt negyvenketten.

Hatalmas oszlop, közepén a térnek, Fügő rajta lengő, szabadon a mérleg; Az egyik serpenyőn a nehezék A holtak lelke, ki most érkezék; A másikon egy struceznak tolla — Ez az Igazság, a mely azt latolja; Anutis nézi a két serpenyőt, Horus meg áll a mérleg-nyelv előtt; Fölöttök Joh, a hold istene, nála A mérést jegyző nád s az író tábla — Hogy megmértevetn itt a földi élet: Keljen Osiris ajkán végítélet.

Oh milyen boldog, kinek lelke tiszta — Birái őt nem fizik földre vissza, Hogy bujdokoljon háromezer évig, Mig véres demónok kiozva tépik,

¹ Fölölvastott a Kisfaludy-társaság ez évi közlésén. A Budapesti Szemle legújabb számából vesztük át lapunkba.

Elébe tartva bűneit szünetlen; Ő meg jár útan úton fejletlen, Vagy vészorron a térdig érő porba! S maga után vérző szivét vonsozja. Más kujtorog, mint lesre kész sakál, És bösz hiéna, holdas éjszakán; Vagy menyved, mint porlepet sicamor, Melyen madárka solahsem dalol. Ki tiszta: száll az égi fény-körökbe, S magáról minden alakot leökve, Az isteneknél nyer örök lakást, Hol mindig himes, mindig zöld a pást, A lotosz édes kelyhe nyitva-tárva, S élet tavának kristálytiszta árja A boldog lelket hűs vizébe várja.

De, hallga, ottkin nesz kél hirtelen, Egy árny, vezére Toth, im' megjelen; Még hallszik: földön érte mint sohajtának: «Osiris vize enyhítse meg ajkaid!» S már ott térdel a törvényszék előtt, Itéletet kér, bármily felvé jött. «Igazság urai! Údv neveteknek! Igazság istene, im' itt vezeklek! Jöttem, hogy lássam fényes arazitok, Kiknek szemében semmi sem titok, Kiknél a vetek nem marad büntetlen, Osiris te s ti mind a negyvenketten!»

JOH, a hold istene.

Mi a neved s ki vagy?

AZ ÁRNY.

Nevem Amosis S mint rendelé védcskillagom, a Sothis, A harezosok sorában vala helyem.

JOH.

Küzdél-e s hol a barbar népek ellen? Ki viseled a nagy király² nevet: Hiressé, mondd, mily tettekkel tevéd?

AMOSIS.

Mig éltem földön: harcz tüze nem ege, Pihenni hagyta nyilamat a béke. De embertársaim' meg nem esalám, Özvegy panasztát nem dobhatja rám, A törvényszéket meg nem tevesztetem, Az istenek sem értek csalfa tetten; Nem roskadt földre nálam a cseléd, Nem vontam meg a barmok ételét, A más munkását el nem csábítottam, Nem gyilkolék sem nyilant, sem titokban; Hamis mértékkel mérni soh' se' keszdek; El nem szántottam más elől a meszdek; Fösvény nem voltam áldozó kenyérrel, A templomoktól semmit nem vevek el, Kárt nem tevék az égő oltár-tűzben, Szent állatot réjtéről el nem áztem; Hálóba nem keríték szent halat, Halottak! soha sem bántottalak, Istent nem izék körmenetbe' vissza — Én tiszta vagyok, tiszta vagyok, tiszta!³

OSIRIS.

Mit nem tevél: hallják az istenek, De mit tevél: immár azt mondd te meg.

AMOSIS.

Az éhezőknek adtam kenyeret, Annak vizet, ki szomjan elepedt, A meztelennek öltözöt ruhát, Szekest, ki nem mehetett már tovább — Oh ne, ne szálljon Typhon átka rám, Mert tiszták kezeim, mert tiszta szám!⁴

NEPHTHYS, a család istene.

S hagyta-e otllenn szerető családöt?

AMOSIS.

Ah, forró szivem esdekelve vágyott A rózsá-arcú szép Ahmes szivére; De áruó, de csalfa volt a vére: Szerelme hozzáam egyszer fölragadt, Mint áldást hintő Nilus-áradat, Majd visszazállt s szivem úgy fájt a kintül, Mint a midőn bösz Chamis szele indul, Ötven napig bug szárnyain a pornak, S minden fűszál, virág, falomb lesorvad. Soká hallgattam hitető szavára, Örömet, kéjt, üdvöt csak tőle várva —

¹ A sirius.
² Az új birodalom megalapítójának, a Hyksos királyok megtörőjének a neve szintén Amosis vala.
³ A Halottas könyv 125. fejezetének első szakaszából.
⁴ A Halottas könyv 125. fejezetének második szakaszából.

Csábított ajka, hívott iv-szemölde, Mig másé lett és szivemet megölte. Szív nélkül élni hát tovább? Minek? S a szent Nil habja — az megenyhített.

OSIRIS.

Öngyilkos lettél! s feledéd hazád', Mely bőv áldását pazarolta rád, Mely ijád', bárdod' adta volt kezedbe, Hogy harezosid' a bösz esatán vezetve Kiszállj, mint győző, barbar népek ellen S a pharno trónjág fölemeljen!

NEPHTHYS.

Öngyilkos lettél! s feledéd anyád, Ki keblén nyujta neked enyh' anyát, Volt álmaidnak, lépteidnek öre, Ki érted várt csak hosszú szűz jövőre, Ki örömed', ki bánatid megosztá, Hogy legkeservebb kinját te hozd rá!

ISIS.

Öngyilkos lettél! álded' odadobva, Halált keresve éltező habokba', Megvetve, meggyalázva elted', A mit áldásként adtak istenek! Az élet mint Nil, hogy ha eljő napja, Harsog, rohan, a sziklikig dagadva; Mi útját szegi, mindent zuz, kitép, Hogy meg nem álls előtte semmikép', De elsimulva: áldás kel nyomába', Ragogy a főséges nap biborába', A magy kisarjad, dúis kalásza hajlik, És drága szem borítja főtől aljig; Újúl a rét, újul a sicamor, A forrás édes, üde habja forr, A hullám színen bíztat leng a sarka, Vigságba tör ki állat, ember ajka, S ki tiszta: térdét mind imára hajtja!

OSIRIS.

Te megsértetted istenek jogát, Széttörtéd képök', bár nem alkotád; Gyáván kitértél harezak, küzdelemnek És lelked itt, mint szőkevény jelen meg; Hazád' meglóptad, szüled' meglóptad, Irtóznak tőled élők és halottak; Mely megnyugaszson: nincs oly pyramis, Nincs hely számodra még a sirban is! Nézd serpenyőd', nézd, milyen fölnebeg, A könnyű strucez-toll, nézd, hogy' mérí meg! Ajkad hazug és két kezéd se' tiszta: Véredtől moecosk — menj a földre vissza! S mert utad eddig pusztá, jeltelen: Folytasd a sivár, pusztá téreken, Mint száraz koró, szelhajított katáng, Hogy kesőn, korán, éj-nap, egyaránt Kerengj és folyvást azt zizegd magadban: «Az élet él — él, él, kiolthatatlan!»

SZASZ BÉLA.

A MAGYAR SZÍNÉSZET UTTÖRŐI ÉLETÉBŐL.

Közi EGERVÁRI P. ÖDÖN.

1. Czelestin.

Czelestin a magyar színészetnek nem az első Kelemen-féle, hanem már a második nemzedékéhez tartozott, mindamellett a színi pályá uttörői közé sorolható, s oly egyéniségnek tekintethető, a ki nem csekély érdemet vívott ki nemzeti színészetünk meggyökerezésére körül.

E férfit, ki a mult században született, feltűnő kellemes külsővel, szép, erőteljes hanggal áldotta meg a természet, s ő, mint iskolázott egyén helyes tagléttel tudta emelni a természetől nyert külső előnyt. Természetes szaválása s ügyes arczjátéka által méltán kiérdemelte a művész nevet. Mindehhez nem mindennapi szónoki tehetsége is járult, a mi számára általános elismerést és tiszteletet biztosított.

Korának ő volt egyik legnagyobb színésze, ugyisint ő volt akkor az első, legtekintélyesebb és legtisztább igazgató hazánkban. Társulatának tagjai nagybörzést, mielőtt színpadra léptek volna, a színi előadásról fogalommal se bírtak, mert a még akkor oly kevés számban levő magyar színész csakis előkelő, nagyobb vidéki városban fordult meg, s ott is vajmi ritkán, külföldi színi előadást pedig igen kevesen láthattak közülök; oktatójuk saját felfogásuk, s azonfelül fölébb az igazgató volt. Czelestin e téren is kitűnt: ő a fiatal színészeket nagy szorgalommal és szenvedéllyel tanította, olyannyira, hogy az általa előadott darabok okvet-

len sikerülnie kellett, s vezetése alatt a kezdő is tapsot aratott.

Az első magyar színtársulatok színpadi díszlete igen kezdetleges volt, egy előfüggönyből, egy pár oldalfalából állott, s a háttér a terem pusztá falát tüntette fel.

Czelestinnek szokása volt, hogy a játék kezdete előtt a függőnyt felhuzatta, s mint híres rögtönző a közönséget egy jól kidomborított beszéddel az előadandó darab tartalmára figyelmeztette, s a társulat gyöngeségeinek elnézésére kérte fel.

Egy alkalommal Debreczenben Schillernek «A haramiák» című szomorujátékát adatta elő, melyben ő a főszerepét, Moor Károlyt, remekül játszta. Ez alkalommal is felhuzatta a függőnyt, s ilyen tartalmu beszédet mondott:

«Nagyérdemű és mindenrendű uraságok! A mi testrunkunk még kezdetleges, nem ékeskedhetünk olyan dekorációkkal mint a német aktorok; de igyekeztünk pótolni fogja a hiányokat. Képzelmek itt magok előtt azt a nagy csehországi erőt, hol az atyai szeretetből kitaszított Moor Károly, hitvány, gazfattyu öcsese, Ferenéz armányai miatt, hogy annak örökségét saját kezére játszassa, haramiává szegődött. Végre kérem a nagyérdemű uraságokat, legyenek játékkunk iránt kegyes, elnéző bíráink.»

A bevezető beszédet a közönség rendszeresen nagy lelkesedéssel fogadta, mire az előadás kezdetét vette.

Ha pedig utolsó előadás után a közönségtől bucsuzott, oly szívreható szónokolt, hogy a gyöngébb szívűeket könyekre fakasztá. Minden jó emléket hagyott maga után, mint kitűnő színész és szorgalmas igazgató, s mint művelt férfit.

Megemlítsére méltó még Czelestinnek igazgatói élelmessége, melyvel teljesen tudta magát alkalmazni a korhoz. Ha nyári időben valamely városban nem ment a közönség a színházba, miként az manapság is megtörténik: utolsó előadást hirdetett, rendszeren lombos, tág kertben vagy fás udvarban rendezvén be az arénát. Ilyenkor «Szigetvár ostroma»-t adatta elő, még pedig rendkívüli módon. Olyan nagy-szerű Zrinyi Miklós soha sem jelent meg a magyar színpadon. Az előadás napján mindjárt delután az egész színtársulat jelmébe öltözött, mind lóra ültek, még a hölgyek is, a cigányzenészek törökösen voltak öltözve, s az utca-hosszat elvonuló jelmezes társulat előtt fújtak a harsonát. Volt sok bámuló, aki este oly nagy közönség és jóvedelem, hogy a társulat tovább tudott utazni.

A franczia színészek is így tettek XV. Lajos korában.

2. Sámson és az oroszán.

Czelestinnek kedves szerepe volt «Sámson» című darabban a czimszerep, mely szép, erőteljes természetével is összhangzásban állott; azonfelül akkoriban, mint nagyhatalmas darabot, a közönség is élvezettel nézte, s a mi legfőbb, a házat megtöltötte, tehát szépen jóvedelmezett a színészeknek.

Egy alkalommal, midőn «Sámson»-t adták, az abban előforduló oroszán-szerepe a legfiatalabb színész választotta ki Czelestin.

Természetes, hogy efféle állászerpét rendszeren a legfiatalabb kezdő színészre szoktak ráerőszkolni, a ki azért nem mert ellentmondani, mert attól félt, hogy rögtön utlevelet kap.

Felöltöztették tehát, vagyis inkább bevarták egy fiatal színész oroszánbőrnek festett parkétba s fejére kaszirotott oroszánfejet nyomtak, hogy aztán a kijelölt jelenetben négykézláb mászva teljesítse vadállati szerepét.

Ette a mérég a fiatal színész, de nem mert szólni, hanem föltette magában, hogy e megalázatásért boszút fog állani; a kívánt kedvező pillanatt csakhamar bekövetkezett, midőn Sámsonnak az oroszánlamb birkora kell kelnie, hogy a földre teperje.

Czelestin tehát, a ki Sámson személyesíté, megragadta az oroszánt, hogy a földhöz vágja, miként arra a fiatal színész a próbán betanította.

De most már a fiatal színész is föltette magában, hogy ha őt oroszánbőrbe varrva csuffá tettek, mindaddig oroszán marad, míg csak undok alakjából ki nem vetkőztetik. Hozzájárult még a jó kifejtelt, erőteljes ifju nem mindennapi testi ereje, minek következtében ő is ugyancsak megmarkolta az előhaladt koru Czelestint, s

nemhogy a földhöz engedte volna magát vágni, hanem dacos ellentállásával tudtára adta Sámsonnak és a közönségnek, hogy ha ő oroszán, tehát nála van az anyagi erő, s majd ő fogja a földre teperni az embert.

Czelestin a hosszas küzdelemben verjétekezett, kétségbeesett, hogy a darabban együtt csuffá lesz téve, s dühösen rákiáltott az oroszán-színészre, úgy hogy a közönség is meghallotta: «Te ostoba majom! hogy ha földhöz nem enged magad vágni, mindjárt megöllek!»

A figyelmeztetés hatott az oroszán-színész komolyan vette a fenyegetést, rögtön engedett, s Czelestin mérgeben úgy dobta őt le a deszkapadrára, hogy csak úgy nyekkent belé; a közönség pedig végtelen nagy hahotára fakadt s tapsviharban tört ki.

3. Balog István és Gál Mitya.

Iskolázott, szép olvasottsággal bíró, de sajtósági, különöz egyéniség volt mindkettő, egyik sem szerette a nagyobb várost, csakis kisebb helyhez, faluhoz vonzódt, folytonos bolyongásban találta színpadát.

Balog István szép külsejű, tehetséges színész s a mellett író is volt, az akkori legelső színtársulatokhoz örömmel szerződtek, de ő ott kényelmetlenül érezte magát. 1834-ben Komlóssy Ferenéz, akkoriban leghíresebb színigazgatónál volt szerződötve Pozsonyban az országgyűlés tartamára. A társulat nagy kitüntetésben részesült s fényes jóvedelmű voltak, minden tag boldognak érezte magát, csak Balog nem, mert a mint Gál Mitya egyik faluból Pozsonyba rándult, Balog azonnal elcsalta magát, s egy pár papir-függőnyvel; hatod magukkal Galantára mentek, s onnan a többi népesebb falvakat kalandozták be.

Balog és Gál kalandszínpadja azonban ennél is tovább ment; marionette-(fabábu) komédiát alapítottak s hogy bolygó életük annál regényesebb s feltűnőbb legyen, egy csacsi vásároltak s annak a hátrára az összes díszletet, szerkezetet s podgyászuakat felrakván, egyik oldalról Balog, másiktól pedig Gál vezette a csacsi. Nyakukba akasztott gitárral, gyalog ballagtak így egyik faluból a másikba, kettősben énekelve.

A két magyar troubadournak volt elég bámulója minden helyben; kivált megérkezésük alkalmával a falu népe mind kiesődött esodájukra, s vitte garaszt a bábukomédiába. Ment is az eleinte egy darabig; a komédiának felcsapott két színes jó érezte magát, migem egy helyen sehogysem voltak képesek közönséget varázsolni, habár minden erejüket megfeszítették. Az előadás több napon át elmaradt, a korcsmárosnál a számla nagyon nőtt, mert nekik is, meg a csacsinak is élni kellett, az pedig pénzbe került.

Ez első bukás a két vándorszínészt észre térítette, jobb utra terelte, összes podgyászuakat a csacsival együtt a besületes hitelező korcsmárosnak hagyván zálogban, örökre, Czelestin társulatához mentek, a ki igen szívesen fogadta őket, s a társulat tisztelőkire lakomát csapott, a mely gyalús-husból és turós csuszából állott, egy pár kancsó borral meglöcsölv.

Midőn már a mulató társulat kissé nekimelegedett, Czelestin Baloghoz fordulva mondá: «El is feledtem, hogy megkérdjelek: hol hagyta-d társulatod többi tagjait? Miért nem hoztad el őket magaddal?»

«Lehetetlen volt, — válaszolt Balog komolyan, — az egész társulatomat zálogban hagyta-m Város-Percsen.»

«S mennyien vannak a hátrahagyottak?» — kérde Czelestin.

«Mindössze egy tagból áll» — veté oda röviden Balog.

«A szegény! az ugyan nem jól érezheti magát» — jegyezte meg egyik is, másik is.

«Soha sincs annak semmi baja, nem szokott az búsulni» — felelt az örökké jókedvű, élces Balog.

«Hátha koplalnia kell?» — szólt bele egy jó étvágyu színész.

«Akkor megdöglik, s a korcsmáros fogja vallani kárát» — válaszolt a bukkott marionette-direktor.

«Te ugyan szépen nyilatkozol hű emberredről» — szólt nehezeltőleg Czelestin.

«A társulatom zálogban hagyott tagja hűnek igen hű, de nem ember, hanem négy lábón járó, hosszú füllű csacsi» — s zavakkal megmarkolta az előhaladt koru Czelestint, s

fejté meg a talányt Balog, s mindent körülményesen elmondott az összes társulat nagy mulatságára, egyszersmind megfogadta, hogy több föl nem csap komédiásnak, hanem hű marad a színi pályához.

Balog be is váltotta szavát, s vágyainak netovábbját érte el, mikor a nemzeti színház tagja lett, s ez intézetet 37 éven át szolgálta híven, becsülettel, haláláig, 1874-ig. Mint színműködő is nevet szerzett magának «Ludas Matyi»-val, «Mátyás diák»-kal és a «Garabonczás»-sal. Oly közkedvességben álló ember, lankadatlan jó kedélye miatt, nemcsak a színészetnél, de a közéletben is kevés volt, mint ő.

Gál Minya ellenben faluzó vándorszínész maradt, s a szegénységgel küzdött mindhalálig.

ezí csizmadiája pénzt elpocsékolja, s lesz belőle faragatlan, elaljasodott korbely, kin a közönség a megpukkadásig kaczag: a karzat tapsai elnémultak s a nemes oszmadia-czéh tagjai közül sokan ott hagyták az előadást s morogva s szitkozódva távoztak.

Soha sem érte olyan kitüntetés és dicsőség Posgait, mint ez előadás alkalmával. Nyílt jelenetekben hívták ki, a tapsviharszűnni nem akart, a virágoskor s a koszoru csakugy repült a színpadra, úgy hogy az ünnepezt színész nem győzte folszedni, s a hajlongásban dereka is megfájult.

Alig is várta Posgai, hogy az öltözőbe juthasson, gyorsan levetkőzött s vacsorálni sietett az akkor nagyon látogatott, s a forgóhídnál levő Sepsiné vendéglőjébe, a hová rendszeren jární szokott.

A korszma zsufolva volt, s Posgai alig ka-

nyulgyorsasággal az ajtón kívül termett, s mikorra veszélyes ellenei az utczára értek, a megremült művésznek már nyomát sem találták.

Az eset híre városzerte elterjedt, s «Lumpáczi Vagabundus»-t többször kellett ismételni.

Posgai nemcsak jó színész, hanem a közéletben rendkívül kedves társalgású fiatal ember is volt, a közönség mindenütt karjain hordozta, etették, itatták, a mi kora halálát idézte elő, mignem végre, a 30-as években, Rimaszombatban ágyba esett, s többfel se kelt. Utolsó szavát az öt gondosan ápoló gazdájához s gazdasszonyához intézte: «holtom után... a szalmazsákomban». S ezzel szemei örökálmra csukódtak.

Alig halt el a szegény fiatal színész, a gazda nevével együtt legott hozzáfogott a szalmazsák kutatásához, hogy vajjon hány darab

A DIAKOVÁRI SZÉKESEGYHÁZ BELSEJE.

4. Posgai János és a «Lumpáczi Vagabundus» csizmadiája Miskolcra.

Posgai szép színadati tehetség volt, különösen a komikumban, s e szakmában «Lumpáczi Vagabundus»-ban oly remekül játszta a csizmadiát, hogy semmi kívánnivalót sem hagyott hátra.

A 30-as években Ujfalu Sándor társulatának állandó tagja volt. A társulat Miskolcra működött s midőn ép akkor került színre «Lumpáczi Vagabundus», a csizmadiát Posgai személyesíté. A színház zsufolóság megtelt, a szék karzatot a miskolci nemes oszmadia-czéh foglalta el, kíváncsi levén rá, hogy vajjon milyen szerep jutott a darabban csiriz-kollégájuknak.

Posgait már az első jelenetben kitüntette a nagy közönség, s eleinte a jelenlevő oszmadiaság is hatalmasan tapsolt, de midőn a darab fordulatot vesz, a nagy lotteriat nyert Lumpá-

pott helyet ép az ajtónál, mert a vendégek mindegyike a színházból nehezteléssel távozott oszmadia volt, kik csak azért mentek csap'ostól Sepsiné asszonyom csapszékébe, mert tudták, hogy Posgai is oda szokott jární.

A szerepében kifáradt színész még jóformán le sem ült, midőn egy harsány hang, markos csizmadiája felállott, s szikrázó szemekkel ilyen mondókat intézett hozzá: «Hát erre-amarra, világfutó, országkerülő komédiása, azért viszik mi keservesen megkeresett négy garasunkat a teátrumba, hogy minket gúnyozgérül csuffá tegyetelek, ugy a hogy ma épen te tetted. Ezt ugyan el nem viszed szárazon!»

A meglepetéstől kővé meredt Posgai még tovább is hallgatta volna, hogyha a nekivadott csizmadiája dühösen nem nyújtja feléje karját, s e perczen többi jelenlevő társai is, példáját követvén, a színészre rohantak, a ki

aranyat találnak abban... Találtak pedig egy üres tokaji üveget.

A MAGYAR NÉP.*

A mit más európai népről sem lehet állítani, hogy vegyületlen tisztaságban megmaradt volna, azt még kevésbé mondhatjuk a magyarról, mely már Ázsiából kivándorlása közben sok — hihetőleg rokon — fajt olvasztott magába s az itt talált népek egy részével kétségtelenül vegyült s kivált középkori történetében egymást érik a betelepített munkás idegenekről s itt hazát találó külföldi vitézekről, nemesekről való tudósítások. Fajji jellegét tehát a maga eredetiségében meg nem őrizhette. De bár vegyülve,

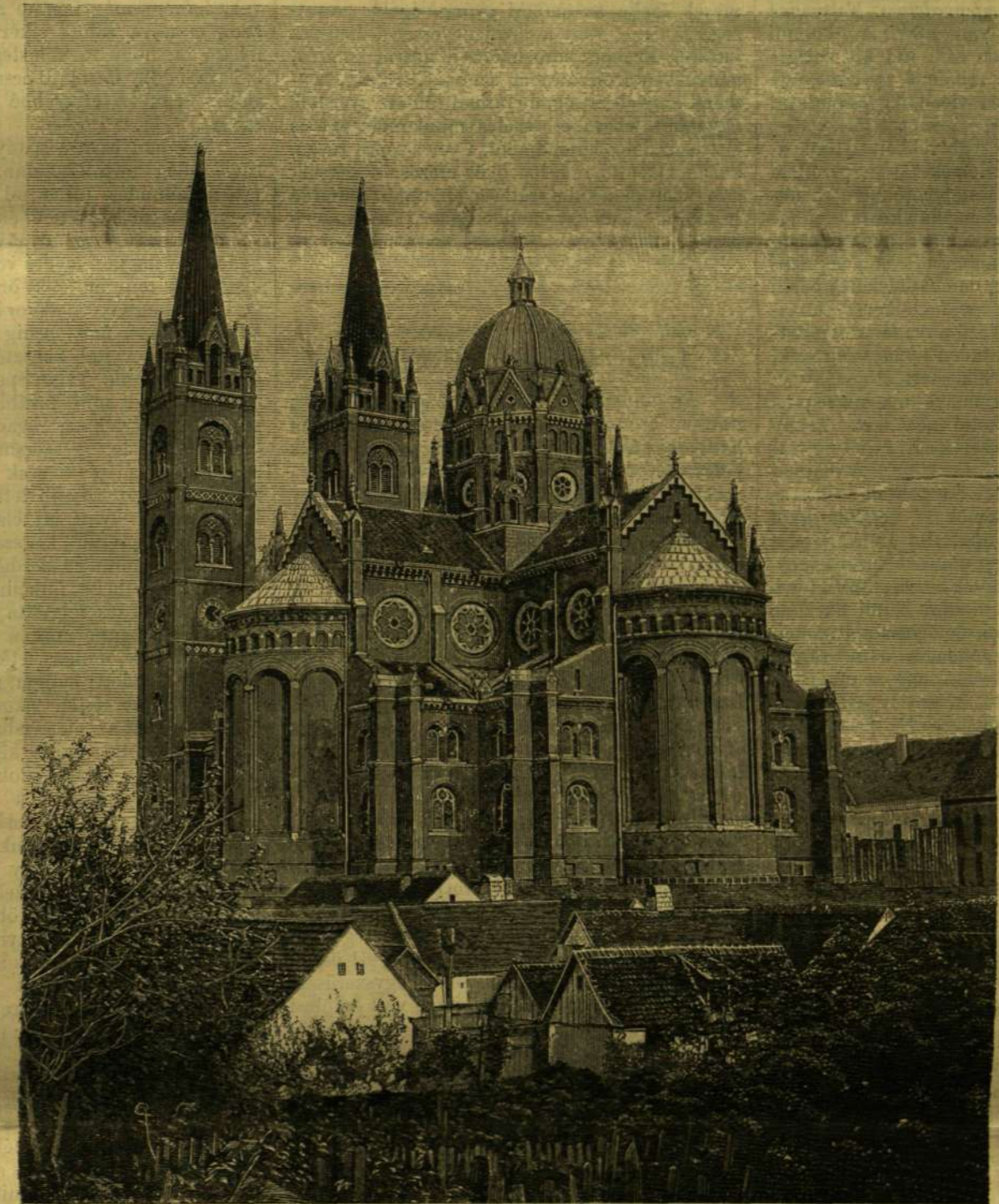
* Dr. Bilhari Péter «Művelődéstörténet» című, sajtó alatt levő művéből.

nemzeti individualitása megmaradt s a különben is alárendelt helyzetben levő s itt vele élő idegen nemzetiségekből kevesebb vér vegyült bele, semhogy fizikai s még inkább pszichológiai sajátosságait ma is jól meg lehetne különböztetni. Egy ezredév alatt az éghajlat, a vallás, a változott életmód, az idegen népekkel való békés és háborus érintkezések, az idegen kultúra befolyása, bizonyonyal átalakítólag hatott testi-lelki természetére, de ez átalakulás inkább a nép felső rétegeiben történt; a tulajdonképeni nép faji jellegét s nemzeti jellemjait inkább megőrizhette. Mint nyelve, úgy érzelme- és gondolkodásmódja is keveset változott a népkor a középkor óta s megítélni, hogy milyen volt a magyar európai élete első századaiban: legjobban a nép szellemének életben, beszédben, szokásokban, dalban, zené-

ken igen szűz emberek vannak. A legtisztább magyar vitézeknek gyakori a kerek, csontos arc, fekete szem, felül kissé horgas orr, rövides nyak, széles váll, domboru mell, karcsu derék.

Lelki sajátosságukról érdekes itéletet találunk Böles Leónál, ki a magyarokat még *turkoknak* nevezi s e jellemzéssel eléggé összevág az Ibn Dasta arab íróé (a IX. század vége felé), ki már magyaroknak mondja őket. Leó szavai szerint a turkok népe szabad nemzet, fő törekvésük a vitézkedés. Hideget, meleget, fáradságot, éhséget elbirnak. Karddal, vértel, ijjal, lándzsával fegyverkeznek s az előkelőknek lovaik is vaslemezzel vannak előlről borítva. A kedvező alkalmat ügyesen kilesik s meglepik az ellenséget, s ha ez megszalad, mire sem ügyelve nyomulnak utána, míg szét nem vertek. Azt Leó és Ibn Dasta is mondja, hogy a fejedelem

de nyakas, ha igazában megtámadva érzi magát. A fényüzési hajlam örökölt sajátság, de a szőszegés csak elvétve fordul elő, épen nem nemzeti jellemhiba. Mint faj, összehasonlítva más idegen, sőt a hazában lakó fajokkal, feltűnőleg *értelmes*, a mint ezt a köznép és közkatonaság tekintetében észlelni lehet. Természetére nézve a magyar inkább *komoly*, de nem mogorva. Összefüggésben áll ezzel bizonyos csökönőség, néhol látszólagos *indolencia*. Kitűnő munkás, ha egyszer hozzá fog, de — s ez talán egyszerű igényeinek s régebben düstermő földjének tulajdonítható — szívesen halogatja a munkát s szereti a nyugalmat. Könnyen nem tud hevülni, de ha valami mélyebben érdekli, lelkesedése annál kitörőbb. Legkényesebb oldala a *jog- és becsületérzés*. Való, vagy képzelt jogaiból nem engedne egy tapodtat sem, de könnyen engesz-

A DIAKOVÁRI SZÉKESEGYHÁZ KIVÜLRŐL.

ben, táncban történő nyilatkozatait vizsgálat alá venni. S ezekben legalább fel lehet találni egyes vonásait az őmagyar embernek.

A határozott magyar típust megállapítani ma már nagy nehézséggel jár, miután vidékek szerint is nagyon különbözik. A szélességi index átlagosan 80 lévén (Welcher A. szerint dolikhokefalos a 100: 74 alatti, mezkhefalos a 100: 78 feletti), a magyar rövid fejű, de e rövidfejűségben osztozik nemcsak a törökkel, de egészen különböző európai fajokkal, mint a nagy-oroszokkal, ruthenekkel, csehokkal, horvátokkal, délnémetekkel, svájciakkal. A bőr és hajszin egy népi mondás szerint sem nem szőke, sem nem barna; mégis sokkal több a barna, mint a szőke. A szőrzet (haj, szakál) inkább sűrű, mint ritka. Termétek általában közepeszerű, de több a magas, mint a törpe. (Hunfalvy.) Egyes vidéke-

(Kende) kemény fegyelem alatt tartja őket, s hogy igen vitézek, de Leó azt is hozzá teszi, hogy csakis felelemmel lehet fékezni őket, s hogy óvakodók, titoktartók, pénzvágyók s a szerződéseikkel nem sokat törődnek. Rézletebben szól Ibn Dasta életmódjukról. Tőle tudjuk hogy akkor a besenyők s bolgárok följé közt laktak, fejedelemük 20,000 lovassal rendelkezett, hogy sátorlakók voltak s a legelő kedvéért helyről-helyre költöztek, de hogy volt azért gabonaföldjük is. Fényüzés-szereteket mutatja az, hogy mikor a nekik adót fizető szomszéd szlavokat meg-megrohanták s foglyokat hoztak magokkal, azokat a Fekete-tenger egyik kikötőjében görög kereskedőknek adták el, bársonnyal, tarka szőnyegekkel s más diszmnűvekkel cserélvén be.

E vonások közül több ráillik a mai magyarra is: szabadságszerető s uralkodójához hű,

telhető s jó szóval sokra rávehető. *Perlekedő* nép nincs a világon. E prókatori vonás megvan a magasabb értelmiségnél is, valamint — talán az alkotmányos élet fejlette ki, — bizonyos *szónokiasságra, pathosra* való hajlam beszédben, írásban. Egyik nemzeti vonása az erős *önérzet* s a *fajbuszkeség*, melyet a többi hazai népek közt uralkodó helyzete is elősegíthetett. Azzal, hogy magára sokat tart, együtt jár bizonyos nagylelkűség, lovagiasság idegenek s az ellenség iránt. Erős jogérzéséből folyónak látszik a nők tisztas állása ősidőktől fogva, mi a «feleség» szóban s az özvegy örökösödést illető törvényeiben nyert kifejezést. A látszólagos flegma daczára épen nem érzéketlen a benyomások iránt. Dala, zenéje, táncza mély melankholiát árulnak el, s ennek nem mond ellent a kiscsapongó kedv, mely a szomorú zenét és tánczot rendszeren követi. Érzelm-mélyiségének a

sajátságos józanság és értelmesség általi ellensúlyoztatása magyarázza meg a nép legalsóbb osztályánál is feltalálható *egészséges humort*. Ugy látszik, természetben a cholericum melancholicum által van mérsékelve. — Fogékonyság szépre, jóra, nemeresre sohasem hiányzott nála. Egyetlen korezme sem merült fel, mely a magyarokat érintetlenül hagyta volna: vallási, politikai, társadalmi mozgalmak mindig élénk hullámzást keltettek nálunk. De hála józan eszének, a fanatizmus sohasem hajtottá kegyetlenkedésbe. Daczára büszke jellemének s a sajátosság arisztokratikus magatartásának, mely a magyar paraszton sem tagadja meg magát, fagyulölletet, idegen felekezettek s nemzetiségek üldözését és elnyomását nem lehet szeméretvenni. Az alatomosság, a titkos boszuvágy nem fér jelleméhez. Még büneiben is nyílt, bátor s bizonyos *hősiességet* keres; zsvány, utonálló, rabló tud lenni, zsebmetsző, orgyilkos nem. Jóban mint rosszban *szenvédélyes*. Tettvágya mindjárt felébred, ha van alkalma «kitenni magát». Kedvteléseiben sem tud közönséges lenni: egyszerre akar mindent nyerni vagy mindent elveszteni s ha vigad, agyonmulatni magát.

E lelki sajátosságok leghivebben nyilatkoznak azon művekben, melyeket a népszellem öntudatlanul alkotott: a népmesékben, a közmondásokban, s főleg a népdalokban.

A magyar népmese sokban hasonlít más népek meséjéhez, miután mindenik a nép fantáziájának teremtménye, de e fantáziának aztán a természeti viszonyok, a foglalkozás, társadalmi műveltség különböző anyagot szolgáltatnak. Egyben azonban minden ily mese egyezik, hogy az mindig egy kis kikerített elbeszélés az emberi élet viszonyairól, melyet maga a nép is, melynek ajkán forog, költöttnek tart. (Arany László: «Magyar népmesék» Kisfaludy-társaság évlapjai. Új folyam. IV. kötet.) A magyar népmesék vagy érdekesen bonyolított s morális irányú cselekményt fejtenek ki, vagy tanítanak akarnak, vagy csupán mulattatni. Ehhez képest háromféleké: jelvi mesék, tanmesék, furcsaságok. Az eddig összegyűjtött mesék közt legtöbb a jelvi, de ezek ismét lehetnek tisztán költői fikciók, vagy a keresztény tanok befolyása alatt keletkezettek, vagy egy régi mondatok maradványai, vagy az ősvallás töredékei. A magyar népmeséket a szomszéd népektől (Arany L. itélete szerint) a nagyobb bonyolultság különbözteti meg, kivált az alföldi magyaréit, a mit az egész telen át heverő élet magyaráz. Közös más népek meséjével is az átváltozás állatba, növénybe (a Tompa «Jávorficska» meséje). Így a «Varju» meséje (Pap Gyula), hol az anyjától megölt s apjától megégetett ficska nővértől összeszedett esontjaiból varju lesz, mely saját történetét elkárovan a szánoköz emberektől kapott mentével, mankóval s malomkövel apja házára száll s a károgtására kijövő néjének a mentét, apjának a mankót adja, anyját pedig a malomkövel agyonüti. Más mesékben a keresztény vallásos nézet nyomai látszanak, mint a «Megölő Istefon»-ban (Krizsa gyűjteménye), hol a zsvány bünei alól feloldozást csak úgy nyer, ha földbe tűzött botját térdén csuszva szájában hordott vízzel addig öntözi, míg az almat nem terem. A bünbocsátó póp aztán mint pápa találja meg egyszer a sziklából kinőtt fát, mely almákkal vala rakva, de a melyet a z-ványoknak már csak esontváza őrzött. Némely mesén megérzik, hogy középkori lovagkalandok vannak benne a képtelenség nagyságra.

Legszegényebb a magyar meseirodalom állati (állatokat jellemző) s tanmesékben. A tanmesék közé tartozik az «Igászság és hamisság», (Gyulai isfeldolgozta), kik együtt utazván, abban egyeznek meg, hogy előbb az igazság utraválóját fogyasztják el, s midőn az elfogyott, ez csak szemé kiszúrásáért s keze levágásáért ad amannak kenyeret. A megcsontított igazság azonban a varjak beszédéből megtudja, mivel gyógyítsa meg a maga és mások bénaságát s bár előbb ő is kiszúrja a hamisság szemét, de elvezeti azon helyre, hol a varjak (más változatlan ördögök) vannak, hogy azok beszédéből tanulja meg a gyógyulás módját. De azok a hallgatózóra megboszankodva porrá szakgatják, pora is azonban oly ártalmatlan, oly sok, hogy minde-nüvé jut belőle. Legszátságosabban nyilatkozik a magyar nép *humora* a boházatokban. Kevésbé érzékeny hallgatokra levén a tréfás mesék számitva innen a tulzás s néhol a durvaság. Így

ha bátorságot akar festeni a vitét egy kísértes várban halatja, hol a kísértes darabonkint jön be s csak azután állnak össze testrészei, mi a legényt még evésében sem zavarja. Örömet segít diadalra a népmese a szegényt, a kicsinyt, a gyengét. Így az óriásokat vándorló legények teszik csuffá, a Borsszem Jankók csodálatos hősi tetteket visznek véghez. A csodásba aztán sajátosságosan gyűlt a tréfás. Így az «Arany-szörű báránynak» (Krizsa, Gaál s Arany L. gyűjt.), hol egy báránynak az a különös tulajdonsága van, hogy a ki hozzáér, menten hozzáragad (így ragadnak egymáshoz leány, pácza, p.p., lapát, sütőasszony, katoná, ló, szakács, csizmadia). A tréfás kalandokba aztán a népmese belekever istent, ördögöt. A cigány rászedi Sz. Pétert; a kis leány az őt kenezésébe vetni akaró bosszókányt (felkérvén, mutassa meg, hogy kell ülni a lapátra), a szegény ember az őt elvinni akaró halált. Mindezen tréfás mesék célja az emberi gyöngeségeket nevetéssé tenni, vagy a dévaj ügyességet diadalra juttatni. Ezekhez sorozhatók a gyermekmesék, melyekben azonban már semmi tanulság, mythosz vagy elméség, de annál több a gyermek figyelmét lekötő elbeszélés mindenféle élő és élettelen dolog kalandjából. Ilyen a tojás, ruca, kakas, varrótű, rák, ló, ökrök utazása s a farkasok lakásában megszállása, honnan aztán a hazatérő gazdákat mulatságos módon elriasztják.

(Folyt. köv.)

LUGOSSY JÓZSEFRŐL.

Az annyira izgalmas 1861-iki év őszén irattam be magamat a debreczeni kollégium hallgatói közé, mint az akkor ugynevezett 3-ik bölcsészeti, vagy 9-ik osztály növendéke. Többen mentünk oda azon őszön Nagy-Körösről, s így ismerősnek nem voltam híj n. Annnyal ismeretlenebbek voltak azok előttünk tanáraink, kiket az élesen megfigyelő felnőt diák kíváncsiságával igyekeztünk megismerni s szeretünkben vagy tiszteletünkben a szerint osztályozni.

Nem kellett hozzá, csak egy pár hét, hogy osztályunk nagy többségének rokonszenvében Lugossy József legyen a messze kinagasló első hely. Ő nekünk «magyar nyelvöléslelet» adott elő, ugy diktálva s szövegét, a melyből nagyrészt ugyan nem sokat értett, de *érezte* minde-nik az előadóban levő meleg szívet, humanitást, s a kinek kelte érte volt hozzá, az alapos tudományt is. Mintha most is magam előtt látnám meg az élesen megfigyelő felnőt diák kíváncsiságával igyekeztünk megismerni s szeretünkben vagy tiszteletünkben a szerint osztályozni.

A nyelvöléslelet mellett prózai és verses dolgozatokat is iratott velünk időszakonként, maga adva a tárgyat, s jellemző gondolkodására nézve, hogy egyik tárgyat «Dálnok búján»-nak átoldozását jelölte ki, de ugy, hogy az eredeti költemény kétségbeesése helyett az hittel és reménnyel végződjék. Nekünk, fiataloknak, nem is kellett erőszakot tennünk képeletünkön, mert hiszen akkor már tele voltunk színes reménységgel. S ha valamelyikünk egy-egy sikerültebb verset írt, azt az osztály előtt ő maga fölolvasta, nagyobb lelkesedéssel, mint talán a vers szerzője tudta volna. Mert nagyon szerette az ifjuságot, a jövő reményét.

Az én első versem is (ha jól emlékszem, Mátyás király dicsőítése volt) ilyen megtiszteltetésben részesült, de egyszermind az öreg ur mellékesen megjegyzé, hogy a rímek közt egy pár gyöngye asszonance van. Mi Körösről ahhoz voltunk szokva, hogy Szilágyi Sándorral, ki Arany Pestre jötté után tanította az irodalom-történetet, egész barátságosan vitatkoztunk esz-thetikai kérdések felett, sokszor magán a tan-órán is, s én azt hívné, hogy Debreczenben is az a szokás, mosolygó arccal felállva védelmére keltem megtámadott rímecimnek, elmondván, hogy Tóth Kálmánnal még rosszabb asszonance-ok is vannak, pedig az milyen híres poéta. Többi tanuló társaim elszörnyedésétől

láttam, hogy én most valami nagy bünt követtem el, s valóban, az ilyen — a tanárral való szembeállítás hallatlan dolog is volt akkor a debreczeni akadémián. Kissé az öreg ur is megütődött merészegem, de látva, hogy új deák vagyok, szeliden kitért a vita elől s tovább haladt előadásában. Azonban az óra végén mondotta, hogy menjek fel hozzá, ott a könyvtár mellett levő kis magánzórájába. S ott a kis szobában, kissé felindulva, de azért egész barátságosan körülbelől azt mondta, hogy a miket ő az iskolában mond, azok többé nem vitatás tárgyai, hanem mint eldöntött dolgok tekintendők. Ő elhiszi, hogy én nem rossz szándékből mondtam ellent, hanem akadhadtunk e példa után olyanok, kik csupa daczból is ellene fognak mondani. Annál fogva kér, hogy azt többé ne tegyem; hiszen már ő *koránál fogva* is több ismerettel bírhat, mint én. Én természetesen mélyen meg voltam hatva, nem csak a szavak, hanem meg inkább a hang által, melyen azok mondvá voltak s kérem bocsánatát. Azt felelte rá, hogy ez fölösleges, miután ő nem is haragudott. Ezzel elbocsátott s a kis «kihallgatás» csak szívélyesebbé tevő köztünk a viszonyt.

Azonban ez a viszony, fájdalom, nagyon rövid ideig tartott azután. Alig pár hétre rá érte a szélhűdés, ott a mi osztályunkban. Ott rogyott össze közvetlen előttem, katedrájában — ama végzetes vers-olvasás közben. Már ekkor gyöngye és nagyon ideges volt; a sok tanulás és éjszakaias tette idő előtt öregg. Akkor is egyik tanuló társamnak (ki akkor balladában gyilkolta az embereket, most pedig mint bíró hős és vér-embereket ítél akasztófára) hozok versét olvasta előttnk. Talán épen a «Dálnok búján» átalakítását. A mint tovább haladt az olvasásban, azon mértékben ragadta el a tűz; hangja emelkedett, de egyszermind egész testében reszketni kezdett; ő csak olvasott tovább, a reszketés mind erősebb lett — s egyszerre, egy kiáltással, lerogyott. Mi, első padban ülők, félíg vezettük, félíg vittük kis szobájába.

Ezután mintegy két hónapig nagy betegem fektűt, de mihelyt fölkelhetett, botra támaszkodva feljött és folytatta az előadásokat, de ekkor már benne csak a lélek tartá fenn a testet. Eleinte, mikor felért, pihennie kellett, míg szólni tudott; hangja, mint a beteg emberé, a magyarát elején siketen rezgett; hanem mikor belejött az előadásba, a rezgő hang erőszé változott, az arez kipirult, erei kifeszültek s mint egy igazi szónok, ugy szónokolt lelkesen, tudományosan, a szép magyar nyelv eredetéről s ennek rokonságáról. Mi gyönyörködve és félve hallgattuk; gyönyörködve az előadásban s félve, hogy minden pillanatban összerogyhat. Mikor közeledett a félév vége, naponként gyengült s többször mondá, hogy nehezen éri meg a nagy vizsgát. Csakugyan le is mondott a félév végén s attól fogva csak saját házában fogadta egy-két jó emberét. Évek múlva, mások ösztönzésére, ismét elfoglalta katedráját, de már én akkor messze voltam Debreczentől.

«A magyar nyelvöléslelet» kéziratá csonkán maradt, mint alkotója élete; ugy van meg most is iratam közt; de az ember emlékeit, kinek szívéből azon eszmék és szavak folytak, kegyeltesen őrzöm ma is s velem együtt, bizonyosan, sok-sok volt tanítványa. Non omnis moriar.

th. z.

TÖRÖK APRÓSÁGOK.

II.

Abd-ul-Medsidről.

Ez a szultán nemesszívü, nagylelkü, felebarátját szerető, igazságos és könyörületes ember volt. Minden kényszer nélkül, saját némes lelkének sugallatát követve, néménem szabad-ságot adott a szépneknek, a melyet kiválóan becsült. Így megengedte az európai hölgyeknek, hogy meglátogathassák háremét; feleségeinek szabad volt idegen nyelveket, zenét és rajzot tanulni, sétálni menni, a bazáron vásárolni, sőt az udvari színházban is megjelenni.

A szultán e liberalizmusa a fanatikusok, de kivált a papság neheztelését vonta magára. Ez idő óta több visszaélés történt a családi szobákban (háremekben) is, a mi nagyon megbotránkoztatta az ó-hitűeket.

Jelest megessett a következő történetek.

A szultán egyik felesége összeszúrta a levét az egyik hadsegéddel, *Tevfik* pasával, ugyanazzal, a ki feketére kente a fehér agarat. A papság kiszaglászván ezt a hütlemséget, kapott az alkalmon, hogy a szultánt jól megleckeztesse. Nagy számu küldöttség járult tehát a padisah elé, keservesen panaszkodva az erkölcsi elaljasodásról és sülyedésről és kérve őt, varrassa zsákba a bünös nőt és dobassa a Boszporusba. Az uralkodó türelmesen hallgatja végig a mondókát, és nyájasan kér: «Mióta szünt meg az igazhívő ur lenni a saját házában? Én is igazhívő vagyok, palotám az én házam, az itt élő asszonyok háremem tagjai: tiszteljétek a Korán parancsait, és ne ártások magokat az én házi ügyeimbe!» A küldöttség hosszú orral távozott.

Ekkor előhívatta a rendőr-főnököt. Jól tudta, hogy *Tevfik* nagyban dorbézló Perában, iszik, kártyázik és kockajátékot játszik. Meghagyta a főnöknek, fogassa el éjfékor *Tevfik*-et, és két zsandártól kísértesse gyalog az udvarra, a melyre a hütlemséges ablakai nyílnak; a hütlemséget értesítse, hogy nála fogja tölteni az estét. Épen javában mulattak, midőn hirtelen zaj és kiabálás támad a kapunál. Az asszonyok, abban a hiszembben, hogy tűz van, mindnyájan az ablakhoz szaladtak. Ép ekkor vezettek az udvarra *Tevfik*-et.

— Nincs tűz, — feleli a szultán nyugodtan, — hanem a korhely *Tevfik* pasa jött haza, a ki nekem mindig ilyen galibát okoz; tegyétek valami detyjába, hadd józanodjék ki, majd holnap számolok vele — szolt a zsandároknak. Aztán tovább mulattak.

Másnap közölte a hütlemséges asszonnyal, mily hir szárnyal róla, és töredelmes vallomást kívánt. Az asszony a padisah lábaihoz borult és bevallott mindent. Ekkor a szultán elővezetetti *Tevfik*-et, a ki szintén lábaihoz borult és elmond mindent. Most a szultán behivatja a palotai imámot (papot), kijelenti, hogy elvál a nejtől, szabadon bocsátja, a Korán rendése szerint ad neki házat, és élethosszig tartó nyugalom-díjat. Aztán meghagyta az imámnak, adja össze a bünös asszonyt *Tevfik* pasával, és mosolyogva megjegyzé, hogy a legjobb módon állt boszút a sérelmért.

A boldog pár aztán olyan boldogan élt, hogy *Tevfik* az oldalborda gyötrelmetől kintazva végre megőrült, és mikor egy évi gyógyítás után kiszabadult az örültek házából, beállt dervisnek, és ugy halt meg. A rossz asszony szintén megboldogodott, és nagy kinok közt pusztult el az örültek házában.

A szultán liberalizmusa következtében a hárembe is behatolt a műveltség. Így az ő legkedvesebb leánya, *Fatime*, George Sand több regényét fordította törökre. A szultán azokat kinyomatta, és elajándékozta. De azért ő korántsem szerette George Sand műveit és többször rászólt lányára, hogy minek fordítja azokat.

— Minek ismertesz meg te minket, — mondá leányának, — a rossz asszonyok ez iskolájával? Ezek jelleme nagyon nyugtalanítja a férfiakat és rossz hatással van a birodalom sorsára is.

Mikor pedig *Fatime* férje befelűt a Boszporusba, és a városban különféle hírek keringtek erről, *Medsid* azt mondta:

— Ime, új regénytárgy Sand asszony részére.

Ő maga sokra becsülte és nagyon kedvelte Paul de Kock regényeit, a melyek egytől-egyre megváltak könyvtárában, s a melyeket igen gyakran és ismételve olvasott.

— Ez a valódi, józonti és illedelmes asszonyok iskolája, — szokta mondani, — már pedig a hol jók az asszonyok, ott a férfiak is azok.

Egyszer nagy összeesküvést terveztek ellene. Azonban az összeesküvéket sikerült elfogni. Nem tagadták szándékukat, de tiltakoztak az ellen, hogy a szultán életére akartak volna törni, ők csak a miniszterek ellen konspiráltak. Ekkor jöttek a miniszterek a nagyvezírral élükön, és kérték a foglyok kivégzését. *Abd-ul-Medsid* azonban kereken megtagadta, ezeket mondva:

— Ők nem ellenem, hanem ellenetek lázadtak föl, ha én is szenvedtem volna ez által, megérdemeltem volna azt, mert én neveztelek ki titeket miniszterekké; én biztam bennetek

* *Harun-al-Rasid* híres khalfa volt az Abbaszsidák családjából. Ő emelte virágó város *Bagdadot*, szerette a tudományt és művészetet. Szül. 786-ban, meghalt 809-ben. Az «Ezeregy éj» című keleti elbeszélés-gyűjteményben szinte érdemen felül van eldicserve.

vakon, nem vigyáztam cselekvéseitekre, a mint az egy uralkodóhoz illik, nem büntettelek meg restelkedéteket és visszaéléteket. Nem engedem őket lefejezni. Menjétek, használjátok a nyert leczkét, és jobbjátok meg.

Nagyon mulatságos reformra adták volt egyszer a fejéket egy francia doktor és társai. Terjedelmes memorandumban adták elő reformterveiket, jelesül: 1. kiirtani a Boszporuson uszkáló nagyszámu delfineket és zsirjukat felhasználva, versenyre az angol kereskedelemmel; 2. lelni a Boszporuson röpkedő nagyok sok fehér és fekete madarakat, zsirjukat értékesíteni, és tollukból a németeknek jó ágyat vetni meg; 3. ipari célokra használni föl a Konstantinápolyban és környékén kőszáló számtalan kőbor ebet.

Mikor a szultán megkapta ezt a memorandumot, a hasát fogta nevéteben. Végre is így határozott:

— A delfinek csak éljenek békében továbbra is, mert nekem nincs kedvem az agyokkal se versenyre, se hadakozni. A németeket se szándéksom puha ágyba fektetni; ne aludjanak, hanem inkább valami okos dolog kifundálásán törjék a fejüket. A mi pedig a harmadik pontot illeti, tekintettel arra, hogy ez a szép nemet is érdeklí, a melylyel én mindenha jó lóban szeretek állani: nem bánom, ha a tervezők böles belátásuk szerint intézkednek, csak azt az egyet kötöm ki, hogy e vállalatba ne keverjék bele a török nevet.

A reformátorok valóban nagymennyiségű ebet szállítottak át az ugynevezetti Nyulak-szigetére, azokat a barátságos megismerkedés céljából egy ideig etették; de a mikor a gypmesteri teendők végzésére került a sor, a félvad állatok oly barbárul kezdtek küzdeni a létért, hogy az újítók, csakhogy életüket megmentsék, celszerűbbnek látták a megfutomadást, természet-sen sebhélt boritva hagyván oda a csatát. Ezzel aztán a reformátori hæv is végleg kiapadt.

Volt a szultánnak egyszer egy külügy-minisztere, a kinek az a nagy hibája volt, hogy nagyon hamar megijedt. Valamelyik külföldi követ egy ízben kicsikart tőle valami engedményt a padisah hire-tudta nélkül. A szultán ezért nagy dorgatoriumra készült. Mikor a miniszter megjelent a szultán ajtajánál, látja az uralkodót fel s alá sétálni a szobában, hosszúsáru csibukot tartva kezében.

Nem kellett a miniszternek több; vesd el magad — rohan visszafelé, elveszti a papucsát és fezét, belevet magát egy csolnaka és mig ázsiai partot nem ér, meg se mer állani. *Abd-ul-Medsid* pedig álmélkodva néz utána, nem tudva, mi a kő ütött belé.

Mikor aztán másnap azt tanácsolták neki, hogy bocsássa el a hivatalból ezt az embert, kijelentette, hogy azt nem teszi.

— Hiszen én magam — ugymond — emlékeztek azon mesebeli nyulra, a mely abbéli bánatában, hogy tőle nem fél senki, meg akarja magát ölni, és mikor neki men a tónak, hát a béka elugrik előle. A miből aztán azt következtette a nyul, hogy a béka csakugyan fél tőle, és megbékült az étellel. Az én külügyminiszterem az én békam, hogyan kívánhatjátok hát, hogy elbocsássam őt, az egyedült, a ki fél tőlem.

III.

Abd-ul-Azizről.

Abd-ul-Aziz szultán nem tünt ki se mint ember, se mint uralkodó. Olyan se hideg, se meleg levén, rászorult bizonyos támogatóra, buzditóra és bátorítóra. Egy ilyen bátorítója sokat regélt neki *Harun-al-Rasid* khalfáról, miért is fejbé vette, hogy ő második *Harun-al-Rasid* lesz.

Hogy némi tekintetben élés is tudott lenni, e mellett tanuskodik az a mód, a melylyel megkínosni szokta volt két miniszterét.

Abd-ul-Aziz kitűnő lovas levén, egyszer nagy kedvet kapott a vadászatra. Szeretett pedig vizslákkal vadászni vízi madarakra.

* *Harun-al-Rasid* híres khalfa volt az Abbaszsidák családjából. Ő emelte virágó város *Bagdadot*, szerette a tudományt és művészetet. Szül. 786-ban, meghalt 809-ben. Az «Ezeregy éj» című keleti elbeszélés-gyűjteményben szinte érdemen felül van eldicserve.

Ezt azért is kedvelte, mert ugy találta, hogy miniszterei közt leginkább ugy tarthatja fenn a fejelemet, ha őket istenesen kimeríti fizikálai. Vadászterületül választá magának a Csekmedi tavakat és a Márvány-tenger partjait. E fejedelmi kedvtelésben gyakran reszesíté minisztereit, *Ali* pasát, egy parányi növényt, gyenge testalkatú férjűt, és *Mehmed Rusdi* pasát, a ki álmában se gondolt soha a vadászatra. Valahányszor e két férjű résztvett a vadászaton, mindig oly kimerülten tértek haza, hogy orvost kellett hivatni, és több napon át az ágyat őrizni.

Egyszer aztán értesültek a meggyőtrött miniszterek, hogy a vadászat csak ürügy, mert a szultán a helyett, hogy kacsák után bolgyogna, egy környékbeli szép görög nő oldalánál élvezi a paradicsom örömeit. *Mehmed Rusdi* aztán gyökeresen kikúrálta a nagyurat vadászszenvédélyéből, mert a szép nő hirtelen eltűnt és *Abdul Aziz* is megszűnt kacászni.

Minden Ozmán-házbeli herceg, az iszlám szentszokása értelmében gyermekkorában valami művészetet vagy mesterséget köteles megtanulni. *Abd-ul-Aziz* építéssel és festéssel foglalkozott. Az építéssel való foglalkozás később valódi szenvedélylyé vált, mindig új meg új nagyszerű épületeket tervezett, a melyeket aztán az államkincstár nagy kárára meg is valósított. A paloták és kioszkok miatt bizony sok kölcsönt kellett fölvennie.

Művészi szenvedélyének tulajdonítandó az is, hogy az ázsiai parton levő berberbeli palotájában képesarnokot és metszvény-gyűjteményt rendeztetett be, melynek igazgatója *Chlyeborszki* névű lengyel művész volt, a ki gomba-szaporásgal készítette a festményeket. Nagyon mulattató tudunk, minő megrendeléseket kapott az udvari festő a nagyurtól.

Ha a szultán nem volt meglegedve valamely külföldi állam képviselőjével, rögtön hivatta a festőt, és meghagyta neki, hogy fessen egy képet, melyen csaga foly a török és a neheztelt állam katonái közt. A festő föladata aztán az volt, hogy képen a török csapatok minden ponton legyőzzék és tönkretegyék a neheztelt állam hadseregét. Ily módon aztán *Chlyeborszki* nemcsak az angolokat, osztrákokat, francziákat, oroszokat, németeket verte meg, hanem a padisah nagy haragjának lecsillapítása kedvéért tönkre silányította az Egyesült-államok, sőt Khina csapatait is.

Minden ilyen festményért aztán fizetett is a szultán, mint a köles.

Egyszer Hollandia követe két igen szép, állítólag Szumatra szigetéről való féczánnal lepte meg *Abd-ul-Aziz*-t. A szultán 32 ezer frankot fizettetett értök a követnek. Azonban valami poroz besugta a nagyurnak, hogy a kérdéses féczának csak 100 frankba kerültek és *Lichtenstein* herceg bécsi kertjéből való. A szultán ezért szörnyű módon felbőszült és tüstént hivatta — az udvari festőt. Pár nap alatt meg kellett verni Hollandiát. A festőnek aggályai voltak, mert hát tudtvál a török nem hadakozott soha a hollandusokkal. A szultán nem tágitott, és parancsolta, hogy a festmény ilyen tárgy legyen: a hollandai vezért, a ki feltűnően hasonlítson Hollandiasztambulbi képviselőjéhez, tapossa agyon a török vezérnek a szultán kedvencz paripájához egészen hasonlő lova.

A kép elkészült. A követ tiltakozott ugy a maga, mint nemzte nevében; a szultán azonban gazdag ajándékkal elsimítá az ügyet, de azért a képet megtartotta a csarnok számára.

Az arabiai lázadás idejében *Riza* pasa, szerászkir, azt fejtette a szultánnak a berberbeli palotában, hogy a sereghben nagy a rendetlen-ség, és pénzt kért a szükséges utjátok keresztülvitelére. *Abd-ul-Aziz* így felelt meg neki:

— Hát te nem látod e képeken, hogy a világon senki ellent nem állhat hatalmunknak? Pénzre épen nincs szükség. Szolgálati buzgóság és bátorság kívántatik csupán. Te pedig mindig pénzt koldulsz. A háborúnak önmagát kell táplálnia; ez Napoleonnak a nézete, és *Chlyeborszki* kitűnően érti azt. Én azt kívánom, hogy a háboru aranyat hozzon nekem, te pedig pénzt követelsz a háborura.

Riza pasa mosolyogva felelé:
— Legjobb lesz, ha felséged a művészt nevezi ki hadügyminiszternek, és őt bizza meg a hadviselettel. Mindig győzni fogunk, és csepp vért se fogunk ontani.

Riza másnap megkapta az elbocsátást, Chlyebowszki pedig még erősebben ült a nyeregbe.

LORD TENNYSON DOLGOZÓ-SZOBÁJA.

Képünk az angol Poet laureate ot (koszorus költő) dolgozó-szobájában tünteti föl. A «koszorus költő» nevezet Angliában nem csak a kritika vagy a közvélemény által adott megtisztelő cím, hanem fejedelmi kinevezéstől függő javadalmas állás, melynek osztogatásánál a király (vagy királyné) természetesen a nemzet véleményét is tekintetbe veszi. Tennyson előtt Wordsworth bírta e szép címet; s ma, midőn

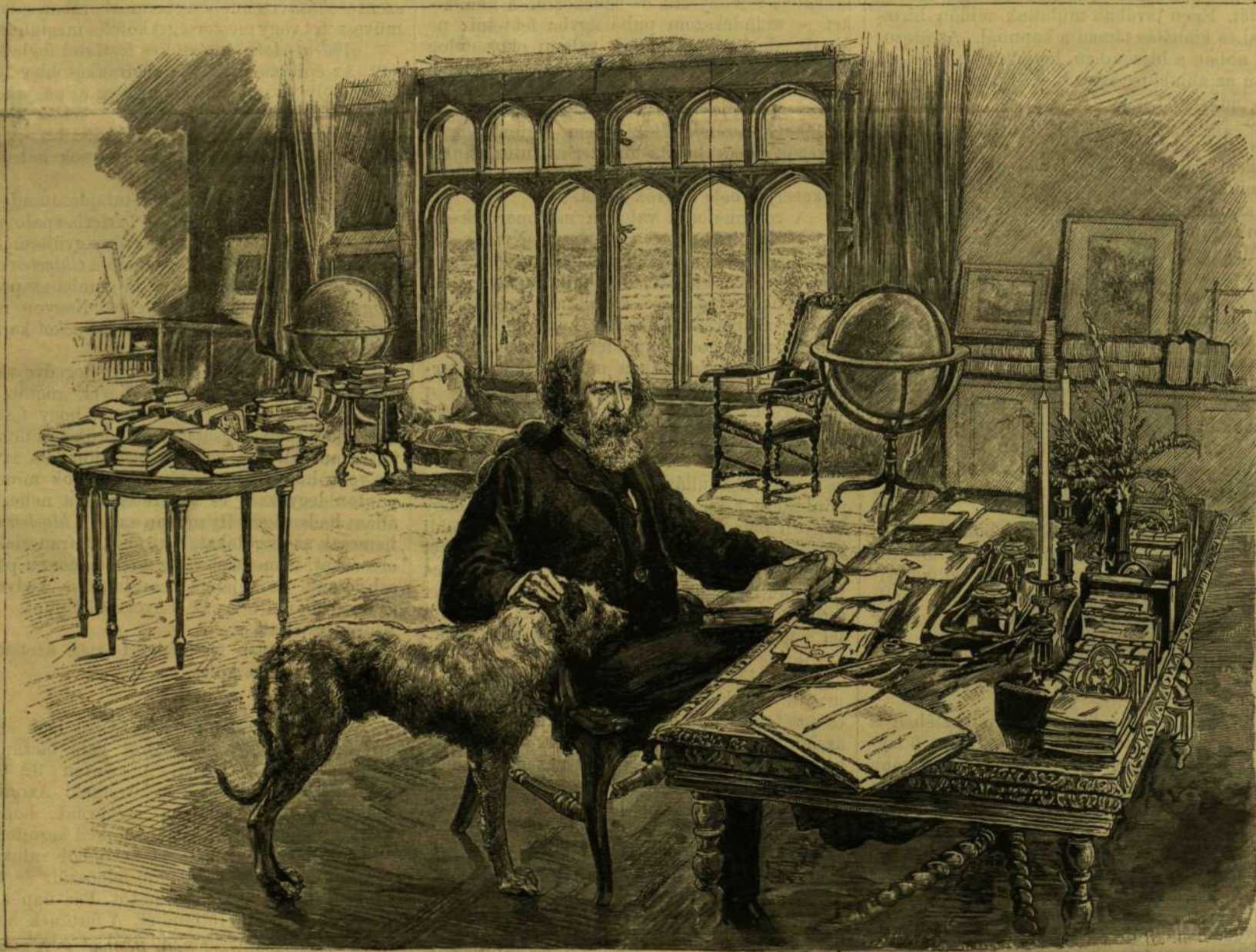
alkalmasabbak a falusi kerti utak mint a vár. si járda és kövezet. Tennyson pedig kiválóan családias érzelmű ember; gyöngéden szereti nejét, két fiát s egyikőtől (mert a másik nőtlén) származó kis fiú-unokáit.

Eleinte rendszeren Wight szigetén, Freshwaterben (annyi mint «fris víz») farringfordi nyári lakában tartózkodott. Kisdud palotája, zöldre festett kőkerítéssel s gyönyörű kerttel szabad kilátást engedett a tengerre, környéke igen kellemes volt s a költő nejével több évet töltött itt, de végre is elriasztotta a sok turista, kik a sziget más nevezetességei között köteleseggüknek tartották a «laureatus»-t is meglátogatni. Kezdetben csak a turisták által kegyelt nyári hónapokban, később állandóan Aldworthba (Surrey) költözött, Knowles Jakab építész s író nyári lakába, melyet aztán meg is vett tőle s most az is sajátja. E szép épület magas dombon áll s széles ablakából s nagy kőterasse-árol, melyet angol izlés szerint virágok borítanak, jó távolra lehet látni. Szép időben az ősz költő

chenben elemzés által felfedezték e nevezetes műipar titkát s most patenst vettek rá. Kutatásai szerint a fonalak igen finom lenfonalról vannak, aranyozott szalagokból állanak, mely szalagok tulajdonképp juh- vagy disznóbél-hártyák megnevesítve s arany lemezzel bevonva, s aztán 60—80 láb hosszúságra szétvárolva. A légy, könnyen kezelhető szalagokat a szövésre külön elkészítve árulják.

* Gyapotból készült házak már tényleg léteznek az Egyesült-Államok déli részében. A gyapotgyártásnál kikerült hulladékokból oly kovászt készítenek, mely megszáradvá kőkeménységű lesz. A gyapotházat kívülről még éghetlen s vízmentes anyaggal vonják be. Az ily gyapotház felépítési költsége alig egy harmadrésznél.

* A mormonok fővárosában, Salt Lake Cityben, most fejezték be a 28 év óta épülő óriási templom külső falát, s úgy számítják, hogy hat év múlva az egész templom készen lesz. A templom tisztán gránit-sziklákból áll, tíz láb vastag falai nyolcezerötöt lábnyira emelkednek, mintha egész örök időkre kellene tartania. A nagy templom eddig 11 millió forintba került.

LORD TENNYSON, A KÖLTŐ, DOLGOZÓ SZOBÁJÁBAN.

Tennyson már husz év óta bírja azt, mindenki egész Angliában és Anglián kívül is abban a meggyőződésben van, hogy azt nem is érdemli meg senki úgy, mint a «Princess», az «In memoriam», a «Mand» s mindenek fölött a «Királyidylek» igazán koszorus írója.

A királynő kegye azonban azzal sem elégegett meg, a mit kedvence költőjének a poet laureate címmel adott. Lord címet is ruházott rá s felsőházi taggá tette. S mivel a lord címet mindig valamely birtok nevével kell összekötni, Tennysonnak két nyári laka: a Surrey megyében fekvő Aldworth és a regényes Wight szigeten fekvő Freshwater neveit függesztették lord címéhez.

Mióta a költő anyagi körülményei — munkái magasra rugó jövedelméinél fogva — engedték, s, a természetet s falusi magány kedvelője, a lehetőségig kerüli a fővárost, a hol soha sem találta jól magát s többnyire falun tartózkodik. Kivált miután neje, kiállott betegség következtében megbénulva, járni nem képes és karikákon járó kocsiszéken kell tologatni, erre sokkal

(1809-ben született) rendszeren itt van, kinn a napon tehetetlen, karosszékben fekvő neje mellett s mindig kíséretökben van családjuk valamelyik tagja. Két fia közül csak az ifjabb nő s neje Locker Frigyes, szintén ismert angol költő leánya, kitől két fia van, kiket Tennyson ép úgy megénekelt, mint Hugo Viktor az ő unokáit. Tennyson rendszeren a reggelizés előtt szokott dolgozni, azután családja s barátjai körében van, kikkel s egy pár kutyával csaknem naponként hosszabb sétákat tesz; ezenkívül szenvedélyes dohányos s általában nem szereti a kimért városias, vagy éppen udvari életet, de annál inkább a falusi szabadságot s fesztelenséget.

EGYVELEG.

* A ciprusi aranyfonalak technikáját már régóta elfeledték, bár e gyönyörű sima s hajlékony aranyfonalak nem csak a nagy velencei festők képein, de a legnevezetesebb muzeumokban s egyházi gyűjteményekben is folyvást feltűnést keltenek. Két német professzor, dr. Müller Vilmos s dr. Harz Mün-

* Az emancipált nők ellen most már az Egyesült-Államokban is mind több szó emelkedik. Egy Miller Mari nevű leány gőzhajó-parancsnok lett a Mississippin, Kaliforniában. Sakramentóban pedig egy más fiatal nő lóvonatú vasúti konduktor lett, mindkettő a férfiak ellenzésére. Egy orvos hírlapokban hirdeti, hogy egy doktor nő elhajásztta előle a betegeket s őt s családját éhenhalásra kényszeríti s jövendő, hogy így lesz az másokkal is, míg a nők saját hatáskörükbe vissza nem szorítottatnak.

* A pisai toronyra vonatkozólag egy híres angol mérnök és bányatulajdonos egész komoly ajánlatot tett a városi hatóságoknak, hogy azt kiegészítse. E «javítás» (!) csak 240,000 forintba kerülne.

* A hullágetés eszméje lassan, de folytonosan terjed, most már Angliában is alakult társaság s Berlinben «Die Flamme» cím alatt külön szakközlöny jelenik meg e czélból. Gothában a múlt évben 46 hullágetés volt, egynek-egyenek átlagos költsége még mindig jóval felülhaladja a 200 forintot.

* Dohányt természetesen most szélérté Portugáliában oly helyeken, hol a fillokszera a szőlőt kipusztította s mondják, hogy a dohány e helyeken kitűnően terem.

NIKLÁN.

Gyakran elszoktam látogatni rokonaimhoz Niklára s ilyenkor mindig betérem a nagy költő, Berzsenyi pantheonába, hol ő annyi éveken át munkálkodott s áldozta idejét a muzsáknak. Hogy tényleg lát be most is!

Üdvözlöm elsősben is az áldott házi urat: Berzsenyi Lászlót, nagy költőnk legifjabb fiát (mert Berzsenyi Dánielünknek három fia volt: Farkas, Antal és László, kik közül e két utóbbi még életben van). Laci bácsi legjobban hasonlít boldogult apjához, ő is igen olvasott ember; s természetudományokkal szeret foglalkozni s nyári estéken a csillagokat néha soká elnézegetjük vele, míg ő magyaráz róluk s megmordá neveiket.

A ház, nagy költőnknek e volt lakhelye, még most is olyan, mint volt régen, csak a nádas tető helyett cserépfelére van véve. Mindjárt a ház végén ott áll még a tizenhárom óriási jegenyefa, mely messze távolból is meglátszik, és tövével a lugas. Ezeket a jegenyefákat még a derék Festetich György gróf küldte Berzsenyi-

A kert végéből oda látni mindjárt a temetőbe is, hol most Berzsenyinek rég porladozó temetői hatalmas kőoszlop jelzi, melyet Somogy megye lelkes közönsége emelt a dicsőült férfinak. Nagy ünnepélyvel 1860-ban állítottat fel.

Képünk az emlékoszlop déli részét mutatja, melyre felülről lant, s alatta a nagy költő eme sorai vannak vésvé:

A derek nem fél az idők mohától,
A koporsóból kitör és eget kér.

Alul pedig:

BERZSENYI DÁNIEL

HAMVAINAK

SOMOGY

MDCCLXIX.

Kelet felől:

SZÜLETETT HETVEN

MÁJUS 7-ÉN 1776.

Nyugat felől:

MEGHALT NIKLÁN

FEBRUÁR 24-ÉN 1836.

Berzsenyi Dánielünknek legidősebb fia volt Farkas, ki ifjú korában szintén foglalkozott a költészettel, de később közakaratlan elhatározta Lászlóval, hogy soha többé nem fognak írni.

Berzsenyi Lúdia, a költő elhunyt szellemes leánya, eredeti munkáin kívül fordított francia és német költőkből is, regényt is fordított, melynek kézirata a Berzsenyi-család könyvtárában hever.

Egy költeménye, — melyet Farkas testvéréhez írt, — birtokomban van. Im ez az:

«Szép Pallásznak Szent Altárán,
Nemes szívvel áldozni,
S az életnek vég pályáján
Koszorúkat hordozni.

Szép, a ki a Tudománnyal
Foghat baráti kezet,
Kit befűdéz borostyánnal
S a boldogságra vezet.»

Niklán márt. 24-én hiv testvéred
1822. Berzsenyi Lúdia m. k.

Kis Jánosnak szintén egy rövidke versét találtam meg a napokban, mely Berzsenyire van írva, s egy gondolom még kiadatlan. E költeményt is ide írom saját orthographiájában:

Nem Tokay vessző szüleménye, neatar,
Melly család hajjal díszes asztaloknál
Kérkedik: — jó bort az idő erősit
Drága barátom.

Soprony Aug. 16-dikán Kis János.
1821.

Közlö: NOSZLOFY TIVADAR.

MAGYAR EMBER LEVELE AUSZTRÁLIÁBÓL.

Waratah, 1884. jan. 24.

(Az ón-hegy részvényei. — Az ónkaparók munka- és életrendje. — Karácsonyi sport az ónbányászok telepén.)

Utolsó levelem, ha jól emlékszem, azzal végződött, hogy itt hagyom a civilizált világot s beállok ónkaparónak. Ugy is történt.

1883. május 2-án bekopogtattam a bányafővezérhez, s ennek ajánló soraival ellátva az alvezérnél jelentkeztem, a ki aztán másnap átadott egy kisebb istennek, s miután ez egy még kisebb istennek átírelt, megkezdődött életem egy új fázisa: a napszámokodás, mely az itteni speciális munkakörülmények folytán bátran mondható rabszolgásnak.

E különös s nemesek az európai, hanem a többi kolonialis munkától is eltérő foglalkozásbeli körülmények legfőbbike az, hogy másutt rossz időben felhagynak a munkával; itt, Mungah-Bischoffon azonban minél rosszabb az idő, annál serényebben megy a munka. A dividenda az esőtől függ. A meddig az eső úgy szakad, mintha dézsából öntenék, egy font sterling,

direkt összeköttetésbe hozta Bischoffot a tengerparttal, a részvények rohamosan szöktek fel, s volt idő, midőn 70 font sterlingért sem volt kapható. Most megállapodtak a fentemlített árnál, hanem mindannyian «feste Hände»-ben vannak s csak névleg szerepelnek a tőzsdei árjegyzékeken, in natura most sem láthatók.

A rossz idő, a mit mi itt ténleg és jó időnek nevezünk, úgy ápril végével vagy május elejével szokott beállni, a mikor t. i. a szél délnyugatról kezd fújni. Ez mindig esőt hoz, s minthogy folyvást fúj egy novembertig, tehát mindig szakad az eső; egyetlen variáció, ha a szél átcsap kissé dél felé. No akkor azán nemcsak eső, hanem hó és fagy boldogít minket, hanem ez a varians legfeljebb 2—3 napig tart s úgy 3—4-szer fordul elő egy szezamban.

Aznap, a mikor beálltam rabszolgának, telivér délnyugati szél fújt, s így nem fokozatosan, hanem egyszerre benn voltam a szőszban. Legközvetlenebb princípálom kezembe nyomott egy hosszú nyelű lapátot, rámutatott egy halmaz köré, egy ker-kes «kutyá»-ra s egy körülbelül 150 lépés hosszú sínvágányra. A lapáttal megtöltöttem a kutyát, a kutyát kitoltam vágányon s ennek végén kiürítettem s üresen hoztam vissza. Ismét feltöltés, kitolás, kiürítés s ekkép da capo vég nélkül. A kőhalmaz persze soha sem fogyott ki, mert egy másik, szintén kutyáskodó rabszolga-kollega valahonnan a Bischoff gyomrából szakadatlanul gondoskodott arról, hogy kutyalkodásomban szünet be ne álljon. Ez így ment reggeli 7-től déli 11-ig. Ekkor megkondul a harang s itt az ebéd ideje. Egy óra múlva ismét megkondul a harang s az ebédnek s ebédutáni siestának ez pipaszónak vége s ismét da capo egész d. u. négy óráig. Ekkor megkondul a harang s az aznapki keszervek vége. Rohansz haza, hogy minél hamarabb lerughass magadról átázott ruhádat. Nincs rajtad egy száraz folt sem, s ha nem váltasz tetőtől talpig száraz ruhát, — halálra vagy, mert megöl a rheumatikus láz. Nem egy könnyelmű fiu lett már áldozata a ruha-nemváltásnak.

Nem hagyhatom említés nélkül az egy órai ebédszünetet. Európai rabszolgáinknak megállana az esze, ha látnák, hogyan él a kolonialis rabszolga. Jobban él az: mint akár egy osztálytáncos. Reggelire bevág egy nagy szelet beefsteaket s iszik hozzá tejes kávé vagy theát. Az ebéd hideg roastbeef, s ha a rabszolga nő, a második entrée egy nagy karaj sütemény vagy pudding, ha pedig garçon (s a maga szakácsa), hát lekváros vagy másnemű befűttes kenyér vagy sajt lesz a második fogás. Munka után a vacsora ismét hus, burgonya vagy más főzelék mellékelépp, kenyér és vaj quantum satis. Magától értetődik, hogy a thea vagy kávé minden étkezésnél ott szerepel.

BERZSENYI DÁNIEL SIREMLÉKE NIKLÁN.

A bányá különleges pontján tüzhelyekkel ellátott pajtaszerű épületek vannak szétszórva. Ezekben úgy 10 óra körül a nyargonc, kit angol «nipper»-nek (innét vette Dickens Nipper Zsuzsanna nevé) hínak, tüzet gyújt, úgy hogy az ebéd ideje alatt mindenki megfűzheti a theáját, s kissé magához térhet a tűz kellemes melege mellett. Az első félórán nem hallasz egy árva szót sem, pedig 30—40 ember van a «cribhouse»-ban (így hívják az ebédőket) — hanem aztán, a magaddal hozott elemózsia elköltése után, megered a pletyka s pipaszó mellett a napi események megrostáltatnak. A legutolsó arany-leletek, a tegnapi verekedés, az este bekövetkező billardpartie, fogadások jobbra-balra. — Jankó most Anca után jár, Pityi Palkóné faképnél hagyta az urát s odább állott Billyvel, az igazgató új szakácsnéjának fitos-e az orra vagy hegyes s több efféle képezik a pletyka tárgyát úgy 5 perczig 12 óra előtt. Ekkor szétoszlának a rabszolgák s ki-ki vissza-

megy arra a helyre, a hol elhagyta a munkát — s a mint megkondul a harang: vége a diskurzusnak s a pipaszónak, mert munkaközben beszélgetni vagy dohányozni tilos.

Mint hogy egy egész esztendő kellett ahhoz, míg részint magam arra, hogy beálljak a nagy társaság munkáinak közé, nem voltam idegen a bányaigazgatók előtt s így tudták, hogy még eddig nem végeztem terhes munkát. Hanem a Bischoff-társaság elve az, hogy boldognak boldogtalannak téli időben ad munkát. Nem kérdezik, mi voltál, mihez értesz, hanem alkalmaznak. S ha elbocsátanak a szolgálatból, annak csakis magad vagy az oka. Ha az első két heti próbaidőt csak így-amúgy kiállod, kenyered biztosítva. Az én működésem nem tartozott a legutolsó közé, mert a próbaidő alatt kaptam naponta 6 shillinget, aztán 6 shillinget 8 pencest s csakhamar megkaptam a 7 shillinget a mi a „kutyálkodók” legmagasabb bére. Azok a munkások, kik csakánynyal dolgoznak 7¹/₂—8¹/₂ shillinget, a kik pedig az önmossással vagy más, némi kis felelősséggel összekötött munkával vannak megbízva 9¹/₂ és 10 shillinget kapnak naponta. A kifizetés kétféleképpen történik. Feljöhetsz te ide Bischoffba egy garas nélkül, mert két hétre mindegyik kereskedő, pék és mészáros ad hitelt, a nevedet is csak formalitásból kérdezi, mert, ha tetszik, minden boltban más név alatt szerepelhetsz. A kétheti hitel azonban csak ny ebereknél szükséges, a ki feléig pontosan fizette számláit, annak itt hártalan a hitele. Tapasztalásból szólhatok, mint hogy most legközelebb hetekig, sőt egy ízben két hónapig sem dolgoztam, de azért a megélhetés tekintetében soha zavarban nem voltam.

A mint említém, egy november körül megáll az esőzés; hanem mint hogy a társaság vízfogó hat hétre való vizet tartalmaznak, az általános munkaszünetelés úgy karácsony táján áll be. Karácsony másnapja s újév napja a sportnak vannak szentelve. Az angol, még ha kolóniális is, mindig és mindenben sport embere, különbség nélkül, legyen lord vagy rab-szolga, — a sport a fő életszükséglet. A sportok itt Bischoffban kezdetlegesen — lófuttatásra a vad, hegyes-völgyes, girbe-görbe vidék nem lévén alkalmas, a sport gyalogversenyből, ugrásból s egy taszániai specialitásból: favágási versenyből áll. Ez utóból abból áll, hogy mindegyik versenyzőt oda állítják egy két láb átmérőjű fatörzshöz s a ki leghamarabb ketté vágja, az a nyertes. A fatörzs vagy gummi, vagy mirtusz-fából van. A két láb átmérőjű puha gummi-fa kettévágása 5—6, a kemény mirtusz-fa pedig 9—10 percig tart. Az első díj 8—10 font sterling szokott lenni. A míg nem láttam egy ily „choppingmatch”-et, nem sokat tartottam róla, hanem a legközelebbi karácsonyi sportnapok alkalmával láttam egyet, a hol kilenczen versenyzett. Mondhatom, hogy nem csekély érdeklődéssel néztem végig e rím réze új látványt.

A sport két napján nincs munka; hanem azért a társaság megfizeti ezt a két napot mind azoknak, kik karácsony és újév hetében is dolgoznak. Ez a rabszolga kristindlje. Abban az esztendőben, a midőn én is e társaságnál dolgoztam, én nem részesültem e kristindjében, mert október végével abbahagytam a munkát s megindultam aranyat keresni. Ebből látható, hogy álló 6, mondó hat hónapig toltam a kutyát ad majorem dei gloriam. Nem volt szándékom karácsony előtt felhagyni a munkával, hanem veszemre behoztak s mutogattak egy 5 lat súlyú arany-tombót, melynek értéke 20 font sterling = 250 forint; megkaptam az aranylázat, szedtem sátorfámot s neki vágtam a rengetegnek. Ez élményeiről legközelebbi levelemben.

A DIAKOVÁRI SZÉKESEGYHÁZ.

A számos újabb építészeti mű között, melyeket részint a hazai, részint a külföldi műalkotások terén figyelemmel kísértünk, nem szabad elfeledkeznünk arról sem, mely a diakovári püspök, Strossmayer hozzájárulásával létesült újabb Horvátországban, s mely mult év őszén készült el teljesen, tizenhat évi munka után, melyben több jeles külföldi szakértő vett részt, — a diakovári székesegyházról.

Diakovár a boszniai és szerémi püspökség központja s buzgó, bár a nemzetiségi politika

CSETEVAJÓ KITERITVE A HALOTTAS SZOBÁBAN.

terén sok tekintetben elfogult egyháznagyára, Strossmayerra különösen az 1869 diki vatikáni zsinat idejéből emlékezhetik jól az olvasó, a mikor is nagy zajt keltő föllépése s fényes szónoki tehetsége hamar európai hírűvé tették. Zajtalanabb bár, de áldásosabbnak nevezhető a horvát népre nézve működése ama fényes anyagi kezdemények tekintetében, melyekre úgy egyháza, mint általában a horvát nép szellemi érdekében vállalkozott, s melyeknek egyik marandó emléke az a nagyszabású székesegyház is, melyet ezuttal két rajzunk mutat be. E templom keletkezésének eszméjéhez, mint azt a püspök javaslatának indoklásában olvashatjuk, „a horvát nép gondviselészerű küldetése szolgált okul” s a stylene román és goth vegyülete is, mely benne kifejezésre van juttatva, annak a misszióknak kíván jelképül szolgálni, melyre a horvátok, Strossmayer szerint, a nyugati civilizációnak a kelettel való közvetítésében hivatta vannak.

Bármiként vélekedünk is máskülönbén e hangzatos szavakról, kétségen kívül áll, hogy a diakovári székesegyház műbecs tekintetében kiemelkedő alkotás, s mint ilyen több mint két millió forint költséget képviselnek falai.

E nagy kiadások fedezésének tetemes részét Strossmayer püspök viselte, a kit, mint a délszlávok szílelmei érdekében fő-mecenását, a ki a zágrábi tudományos akadémia, a horvát egyetem s több más ottani közintézet érdekeiben oly nagy buzgalommal és áldozatkészséggel működött, el is neveztek „a horvátok első fiának”.

Mindaddig egyszerű, szük kis épület szolgált az egyházmegye katedráljával s épen azért már a század elején foglalkoztak a jelenlegi püspök elődei egy díszesebb templom építésének eszméjével. A dolog megvalósulása azonban csak a legújabb időkre lett fenntartva, a mikor is előbb Roesner bécsi építész, majd ennek 1869-ben bekövetkezett halála után Schmidt Frigyes megkezdte a templom-építés kivitelt, olyan alakban, a mint képeinken látjuk.

A templom külső alakja latin keresztet mutat s hosszában 39, szélességben pedig 14 öl s hat-hétezer lelkét fogadhat be. Csupa vörös téglából van felrakva, csak az ablak-és ajtó beltétek, oszlopok és rózsá-ablakok vannak homokkőből faragva. A tornyok a kereszt tetejéig 57 öl magasak, a kupola pedig 31 öl magas.

A templom belseje egy fő- és két mellék-hajóval áll, továbbá egy kereszthajóval s az egész belépésmény korinthusi oszlopokon és feloszlopokon nyugszik, melyeknek oszlopfejei díszes lomb-ornamentikával ékítvék. A dóm belső mennyezetén az ugynevezett kereszt-boltív érvényesül. Az egész templom a Szent Péternek szentelt főhajón kívül még hét oltárral bír. A belső terület az oszlopok és a hajószekerek, de különösen a kupola nagyszerűségében megkapó látványt nyújt, melyet még fokoznak a festészet és szobrászat itt fölhalmozott művei.

A hajók boltív-mezőnyei az ó-testamentomból, a szentélyei pedig az újszövetségből tartalmaznak freskó-festményeket, melyeket a szentély kerek záradékában, az ugynevezett apsisban az utolsó itélet jelenete fejez be. A traverzeket és a kupola mennyezetét is Péter apostol életéből vett freskók borítják, s az egész festménydíszítést a müncheni Seitz és fia nyolc év alatt készítették el.

Jellemző, hogy a templom előtt szlavóniai szokás szerint két nagy kut foglal helyet, melyeknél a templomba lépés előtt a hívek mosakodni szoktak.

CSETEVAJÓ HALÁLA.

Szegény Csetevájó, egészen leszorítottak a napirendről a história újabb barbárságai. Ki beszél meg a zulus jól megtermett fedelméről? Pedig még ha nem esett volna is el a zulus fegyvere alatt a Napoleonok nagreményű örököse, még ha nem verte volna is meg a kafferek e vitéz faja a világhatalom első képviselőjét, az angol katonát, híres maradt volna Csetevájó, mint az első dél-afrikai bemszülött fejedelem, ki Európát szemelvény látogatására érdekesítette. Igaz, hogy fogoly gyanánt jött ide s hogy az európaiak nagyon kevés különbséget látszottak tenni közte s Afrika más nevezetességei: a viziló, zsiraf, orrszarvu között s még sok jóakaratot látszott tanusítani egy angol lap, mely azt a tanácsot adta neki, hogy nyisson korszmát Londonban s jobb dolga lesz, mint volt a zulus trónusán: — mindamellet, elfogulatlanul tekintve a dolgokat, Csetevájó, kinek már egy párszor hamisan bizonyult halálhíre most már kétségtelen, épen nem volt közönséges ember. Oly társadalmi viszonyok közt növe fel, melyek a mieinkkel homlokegyenest ellenkezők s melyek valóban durva, barbár állapotok, a néger fejedelmek nemcsak törzse erejét, a hősiességet, mutatta ki, de fokföldi fogsága s londoni tartózkodása alatt számos jelét tanusította nem mindennapi természetes tehetségének is.

Csetevájó 1873-ban jutott a trónra atyja, Panda király halála után, noha már azelőtt több évvel is tényleg ő volt az uralkodó „miniszterelnök” cím alatt. Kezdetben jó viszonyban élt az angolokkal, úgy hogy Shepstone angol fokföldi miniszter is megjelent a koronázásán; később azonban Sir Bartle Frère fokföldi kormányzó merev magatartása elmérgesítette az ellenségeskedések. Fegyveres összeütközésekre került a dolog, melyekben a zulus hősiességgel harcoltak. Isandolannak az angolok nagy vereséget szenvedtek s még Rorke s Drift mellett is megverték őket a zulus, míg végre Ulundián kénytelenek voltak a jobb fejezvet hatását érezni. A zulus királyt csakhamar ezután elfogták s tisztességes fogságban tartották Pokvárosban. Főképp Dixie Florencé asszony közbenjárására a fogoly király Londonba jöhetett, a mikor is Viktória királynő őt királyi székebe visszahelyeztetni rendelte. A visszahelyezés azonban csak névleges maradt. A fogsága ideje alatt uralkodott Dunn János és más főnökök folyvást lázongtak ellene s mivel Csetevájót az angolok nem támogatták eléggé, nyílt forradalom tört ki ellene, melyben Csetevájó egy alkalommal megsebesült, s menekülni kényszerült. Később a natáli hatóságok ismét visszahelyezték ugyan, de tekintélyének örökre vége lett. A sok nyugtalanság növelte a fogságban kapott szívuját s ez ölte meg az aránylag még nem öreg férfit ez év február 8-án este fél 5 órakor Eshowe mellett levő táboraiban.

M'kean angol ezredes, ki véletlenül jelen volt a táborban, lerajzolta a most közlött képet Csetevájó „ravatalá”-ról a király halálát követő napon s ezeket írja hozzá: Csetevájó halálának színhelye egy közönséges kaffer kunyhó volt, melynek gerendáin házi butorok függtek. Halála után, ősi szokás szerint üllő helyzetbe kényszerítették s szijakkal körülött széles öltönybe burkolták. A holttest körül az elhunyt leányai virrasztottak leborulva, kivéve kettőt, a kik ültek. Fejére kis feljuttatottak. Kedvelt háziészereit, köztök a tubákos szelencéjét, vele együtt temették el.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Az osztrák-magyar monarchia irásában és képmében. Említettük, hogy a trónörökös nagy mű kiadását tervezte, mely a monarchiát ismertetné meg leírásokban és művészi rajzokban. A királyi tetszését is megnyerte az eszme s biztosította a művet védelméről és gyámolításáról. A munka elkészüléséhez évek sora szükséges, s a rajzokkal megbízott művészekről függ, ha az első füzet megjelenhet-e már ebben az évben. Az egész 26 füzetre van tervezve. A Magyarországot illető rész szerkesztésével a trónörökös Jókai bízta meg, ki most a következő értesítést adja a műről:

Egy eszme, mely trónörökösünk lelkében régóta érlelődik, közelit a megvalósulásához. Ez eszme az, hogy az osztrák-magyar monarchia legkitünőbb irodalmi és művészeti tehetségei egyesüljenek „szóban és képmében” a monarchia mindkét részének minden téren leendő ismertetésére s egyuttal a fiatalabb írónak és művészeknek is alkalom adassék a feladat kivételében való közreműködésre. Az ezen tartalmat képezendő mű egyidejűleg mint pompás díszmű és mint népszerű kiadvány fog megjelenni. A díszmű feladata leendő felmutatni, mily gazdag művészi és irodalmi erővel rendelkezik az osztrák-magyar monarchia; míg a népszerű kiadásnak rendeltetése az lesz, hogy mint valódi nép- és családönyv a népesség minden rétegébe behatoljon, s a valódi művelődésnek s az igazi hazafiai gondolkodásnak uttorjé legyen. A mű címe lesz: „Az osztrák-magyar monarchia irásában és képmében”. Első kötetében adja a monarchia általános leírását, a történeti fejlődését, az alkotmányos szervezettel, stb. Ezt követi a birodalmi tanácsban képviselt királyióság és tartományok leírása; külön kötetben Magyarország és tartományai; aztán Bosznia és Herzegovina. A befejező kötet szól a monarchia egyes országrészeinek kölcsönös határolásáról közmívelődési és nemzetgazdasági tekintetben; az összekötő kapocsokról, az uralkodóház, a hadsereg, a közös érdekekről; az osztrák-magyar monarchia hivatásáról. A monarchia minden egyes országát lakó néptörzsek tárgyalva lesznek nyelvük, történelmük, tudományuk, művészetük, költészetük, nemzeti sajtóságaik, népviseletük, népgazdaságuk: földmívelésük, állattenyésztésük, vadászataik, háziiparuk és lakházaink szempontjából. További közzéadások a létrehozandó mű szerkesztése, munkaszervezése, a bécsi és budapesti szerkesztők személyiségei, továbbá a monarchia minden országából és tartományából való munkatársak nevei iránt annak idejében fognak közlőtetetni. Jókai még azt az óhaját is kifejezi, hogy a Budapestről szóló ismertetés az illető kötetnek legvégére maradjon, mert addig is (körülbelül tíz év alatt) a magyar főváros szellemi ábrázata nagyot fog változni. Az egész munka szellemi vezetését a trónörökös vette kezébe. A mű egyelőre csak két nyelven fog megjelenni: magyarul és németül, még pedig oly módon, hogy egyik füzet váltakozva a Csiszlajtánországi ismertető szöveget hozandja, másik a magyar korona országait. Amannak a szerkesztésége Bécsben lesz, emez Budapesten. A szöveget mind a két ő fensége felügyeletre és rendelkezés alá bocsátja. — A magyar szövegnek méterre s a németnek magyarra fordítása szintén a budapesti szerkesztő által fog eszközöletetni. A beküldött munkák illendő díjazatnak a szerkesztőség által, a művészi bizottság intézkedend, szintén a trónörökös felügyelet alatt.

A „Budapesti Szemle” áprilisi kötetéből közöljük mai számunkban Szász Béla szép költeményét „A halottak törvényseke”, melyet szerzője a Kisfaludy-társaság ez évi közgyűlésén mutatótt be. A kötet már elhagyta a sajtót, s gazdag tartalmát a következő közlemények teszik: „Románia háztartása és adózási viszonyai”, Lukács Bélától. „Pillantás a vallás multjára és jövőjére”, Herbert Spencer után angolból — d. „Az elektromosságról”, Kont Gyula fejtegetésének harmadik része. „Külföldi adótanulmányok”, Fenyvessy Adolfól. „Az akadémia és a millenium”, Salamon Ferenctől, ki az akadémia azon indoklását támadja meg, mely a millenium megülvésére az 1894-iki évet ajánlotta és fogadta el. A szépirodalmi közlemények közt van Pálffy Albert regényének: „Anyá és grófné” folytatása, Szász Béla említett költeménye, és egy másik költemény, „Arno partján” gr. Zichy Gézátlól. A könyvismertetések közt szó van Anti-Timoleon „A legújabb politikai botrány” című röpiratáról; „Egy névtelen levele a szerkesztőhöz” pedig az öngyilkosságok ragályával foglalkozik s azt írja, hogy az öngyilkosságok kulturális viszonyaink okozta szaporodása azokhoz az elszomorító tényekhez tartozik, melyeket bánatos rezignációval el kell fogadnunk, mert nem változtathatunk rajtuk. A „Budapesti Szemle” előfizetési ára egész évre 12, félévre 6 forint.

Ráth Mór kiadásában ismét értékes munkák jelentek meg a költészet, a regényirodalom köréből, egy terjedelmes kötet pedig a műtörténelemből.

Arany összes munkáiból a 17—18-ik füzetek hagyták el a sajtót. Ezekkel már a negyedik kötet indult meg, s a nagy költőnek két remek Shakspeare-fordítását adja („A szent-ivánjéi álom” és „Hamlet”), melyekből az első egészen, az utóbbi pedig három felvonás van közölve a két füzetben. Az izlé esen kiállított egy-egy füzet ára 60 kr.

„Ipolyi Arnold magyar műtörténelmi tanulmányai”, új kiadás. A tudós főpap, ki folytonosan széleskörű munkásságot fejt ki a zintézeteinknél, képzőművészetünk körül s általában a hazai közmívelődés érdekében: egyik lelkes kutatója és avatott ismertetője régi műtörténelmünknek. E téren tett tanulmányaiól nagy kötetet (576 oldal) elevenít föl most újra e kiadás, melyet mintegy alkalomszerűnek mondhatunk, mert az utóbbi időben a műemlékek, a régiségek és általában az archeologia iránt nagyban éledt az érdeklődés, mióta egyetlek alakultak ország-szerte, s többféle kiállítás is ráirányozta az általános figyelmet a hajdanok emlékeire és műkinésire.

Ipolyi e tanulmányok nagy részét az akadémia nagygyűlésén állta elő. Ilyenek: „Magyarország középkori emlékszerű építészete”, „Magyarország középkori szobrasi emlékei”, „Magyarország középkori festészeti emlékeiből” (a szepesváraljai XIV. századi történeti falfestményről), „Középkori magyar ötvös-művek” (a magyar szent királyok mellomai és ereklyetartói), mely ma épen igen érdekes. A következők pedig az archeologiai szaklapban jelentek meg: „Téglapírtészeti műemlékek Magyarországon”, „Régi magyar keresztutak és Magyarország ezimerének monumentális használatára”, „Egy hazai vidék (Heves és K.-Szolnokmegye) őskori régiségei leletei és középkori műemlékei vázlatosa”, „A szilahi arpdávári magyar pogánykorinak vélt leletek”, „A magyar régiségtan” (könyvismertetés). A gazdag és élvezetes tanulást nyújtó kötet ára 2 ft.

Értékes összes munkáiból a 7-ik füzet a „Magyarország 1514-ben” című történeti regény második füzetét adja. Ára 50 kr.

Rajzok, írta Beöthy Zsolt. A jeles írónak hét szép elbeszélése van benne. Szintén második kiadás. Ára 1 ft 20 kr.

„A magyar nemzet családai könyvtára” című vállalatból is két füzetet kapunk; egyikben megkezdődik a régi jó Scott Walternek egyik legérdekesebb regénye „A lammermoori menyasszony”, (ára 40 kr.); a másik pedig folytatja B. Hübnér Sándor utirajzát „Séta a viláig körül”, s ugyane füzet illusztrációkat is közöl. Ára 60 kr.

A magyar birodalom zuzmó-flórája, a természettudományi társulat megbízásából írta Hazslinszky Frigyes, a tud. akadémia tagja. Hazai tudományos irodalmunk egyik becses terméke ez, s méltán emlegethetjük, hogy a növénytanból ily derék szakmunkagyarapíthatja eredeti irodalmunkat s ismerteti Magyarországnak természeti világának egyik jelenségét, a szöszövtől alakulnak látszó zuzmókat, melyeket Harzlszky évtizedek óta tanulmányozott, s hosszú fárado-

zásainak, tapasztalatainak és megfigyelésének eredményét átadja most a közhasználatra. A természettudományi társulat 1874-ben, az állami segélyből országos érdekű kutatásokra hirdetett növénytan nyílt pályázatot bízta meg az érdemes tudós Magyarországnak kriptogám flórájának megírásával. E megbízás eredménye az ország zuzmó- és moh-flórájának összeállítására. A két részre terjedő tanulmányból most az első hagyta el a sajtót, mely a zuzmó-flórát írja le; ezt követi majd a moh-flóráról szóló rész. Jeles kézi könyvet nyert benne a magyar ifjuság, melynek a szerző szánta. A díszszel kiállított kötet 304 oldalat foglal el s ára 2 ft.

Névgyűjtek és tárgymutató. Ez a czime egy füzetnek, melyet a „Természettudományi Közlöny” márczusi számának mellékletül küldött szét a természettudományi társulat. Becses tájékoztató mind azokra nézve, kiket a magyar természettudományi irodalom érdekel, mert gondos szerkesztésben és világos kimutatásban állítja össze mindama közleményeket, melyek a társulat évkönyveiben (1841—1859) és a társulat két folyóiratában (1860—1867 és 1869—1883) vagy a népszerű értekezések füzetében megjelentek.

A 80 lapra terjedő tárgymutatót Lengyel István, a társulat másodtitkára szerkesztette föl; van abban sorolva szakok szerint minden kisebb és nagyobb közlemény, úgy hogy a ki tájékozást akar szerezni, hogy mi jelent meg eddig egyik vagy másik szakban, kik művelték a természettudományt, egész könnyűséggel megtalálják e riportoriumban. Az első rész, a szerzők névgyűjteké, a közleményeket szerzők szerint csoportosítja, úgy hogy hiú tükre az egyes dolgozók-társak amaz irodalmi működésének, melyet a folyóiratok 26 kötetében kifejtettek. Ki van mutatva itt a névtelenül megjelent közlemények szerzője is, alig tíz közlemény kivételével; kitüntetve sok helyen, hogy mely idegen szerzők szolgáltak kutatórsul. A második rész, a tárgyjgyűjteké, a közleményeket tartalmuk, tárgyuk szerint bizonyos vezérszavak alá betűrendbe csoportosítja. Csak napi érdekl, vagy ideiglenes jelentőségű felhívások, most már érdektelen megjegyzések, nincsenek fölveve a nagy fáradsággal készített tájékoztatóba, melyvel a tájékoztatóm oly jó szolgálatot tett a társulat.

Folyóiratok. A „Nemzetgazdasági Szemle” márczusi füzetben folytatja: „A vasuti tarifák reformálásának kérdéséhez” című cikksorozatát Fellner Simontól, ki a nemzetgazdasági irodalomban, mint képzett munkás, csak nem régen lépett föl, és készségével oly szép reményeket ébresztett. A halál hamar véget vetett azoknak. A fiatal ember, ki a közlekedési miniszteriumnak egyik jó szakereje volt, pár hét előtt elhunyt. A „Nemzetgazdasági Szemle”-ben folyó tanulmányának közlését már nem érthető meg. A füzet további cikkei: „Telekkönyv és kataszter”, Caillag Gyulától; „A valuta-ügy Magyarországon”, Jóó Lajostól; „Az újabb agrár mozgalom és irodalom hazánkban”, befejező közlemény Pólya Jakabtól, stb. — A „Természettudományi Füzetek”-ből, melyeket érvényes füzetekben a nemzeti múzeum ad ki és Herman Ottó nagy gondnal szerkeszt, a mult évi folyam utolsó füzetét jelent meg, gazdag tartalommal s a rendes német nyelvű melléklettel, mint hogy e vállalat részben a külföldi tudományok köreinek szól. Közleményeit dr. Madarász Gyula, Fiváldszky János, dr. Tomósvári Ödön, dr. Horváth Géza, dr. Dada Jenő, dr. Entz Géza, Janka Viktor és Hermann Gábor írták, mindenik önálló kutatásokon alapuló természettudományi cikkeket. A füzethez négy tábla rajz is van mellékelve.

A „Magyar Helikon” című életrajzgyűjtemény, mely Stampfel Károly kiadásában jelenik meg Pozsonyban, az ifjuság számára jó olvasmányokat szolgáltat részint a hazai történelmből, részint az irodalomból. Füzetek egy-egy önálló életrajzot adnak hazánk jelesiről, népszerű írva. Legújabbban Arany János életrajzát közli dr. Budics Ferenctől, ki a vállalat kimért keretében jól összeállította a nagy költőre vonatkozó adatokat s életét, működését helyesen és olvasmányul vonzó modorban írta meg. Ára 40 kr. A másik füzet „Szchenyi Pál kalocsai érseke” (1642—1710) történeti jellemrajz Márki Sándortól; ára 20 kr.

Pályázat színművekre. Feleki Miklós, mint a budai színház igazgatója, két óten aranyos pályadíjat tűzött ki egész estét betöltő boházra és történelmi tárgyú, látványos énekes színműre. Mindkét mű prózában legyen írva s irodalmi színvonalon álló, túlymódon vig elem mellett oktató is legyen. A pályaművek a szokásos pályázati módokat megtartása mellett, folyó évi szeptember 15-ig küldendő Feleki igazgatóhoz. A jutalmat nyert mű a szerző tulajdona marad, de az előadói jog a pályázatot hirdető igazgatót illeti, ki a szerzőnek 10% tiszteletdíjt fizet. A mű zenésítéséről a nyertes szerző tartozik gondoskodni.

Zeneművek. Két új zenemű jelent meg a Rózsavölgyi és társa zeneműkereskedésében; *Vasparipacsárdás*, szerző Kun Miksa, ára egy forint és *Ilona-csárdás*, kedvelt népdalokból zongorára alkalmazta és Enich Ilona urhölgynek ajánlja Bittó Gyula; ára 60 kr.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A magyar tud. akadémiáé a hó 24-diki ülésén *Maryó* Tivadar, a jeles tudósunk, nagy figyelemmel hallgatott emlékbeszédet olvasott föl a század egyik legnagyobb emberéről, Darwin Károlyról, kit 1872-ben választott akadémiank külső tagul.

Margó emlékbeszéde terjedelmes tanulmány; teljes képet ad a természettudományok amaz állapotáról, melyben azok Darwin korszakalkotó fölléptekkor voltak; festi a nagy angol tudós életét, de nem száraz adatokkal, hanem abban a környezetben és viszonyokban, melyek a nem sokat tanult ifjura fejlesztő hatást tettek, ki 1832-ben a kormány által rendezett tudományos expedícióval indult a világ körüli utra, s majd öt évet töltött buvárlatban, Senki sem fogott kevesebb tudományos készletséggel kutatásokhoz, és senki sem ért el nagyobb eredményeket. Följegyezte a mit tapasztalt, s rendkívüli éles figyelmet minden megragadta. E jegyzetek, e tapasztalatok maradtak főforrásai később is. Utazásáról írt műve már nagy figyelmet keltett; aztán egymásután jelentek meg munkái; mindenikben önálló és kutató szellem nyilatkozott és nagy kérdéseket tisztázott. A fajok keletkezését fejtegető műve forduló pont a természettudományokban. Margó szépen fejtegette a Darwinizmus lényegét, mely ellen kezdetben sokan küzdöttek, de máris elmúlt a támadások nagyobb része. Darwin elmélete nem eszalhatatlan minden részében, de a biológiában és zoológiában új irányt alapított, s a természettudományi buvárlatokba új életet öntött. S vajjon vesztett-e a szerves világ magasztossága és nagysága elmélete által? Koránsem, csak a titkoszerűségéből veszített. Elméletében egyetlen tétele sem talán, mely a pozitív vallással ellenkezik, mert az érzés és öntudat oly titok és oly határ, melyen a hit és tudomány érintkeznek. Esméni ma már nemcsak a tudomány, de az élet minden irányát áthatották s döntő befolyást gyakorolnak társadalmunk kifejlődésére.

A megtapsolt emlékbeszéd után *Szász* Károly olvasta föl a bírálók jelentését a *Farkas-Raskó-féle pályadíjra* érkezett költeményekről.

A pályadíj 100 frt. most volt először kitűzve, s ezúttal rendes évi pályázat lesz a Farkas-Raskó alapítványból, mindig hazafias költeményekre. Beérkezett 28 pályamű. Ezek között a bíráló bizottság ötöt oly művet talált, mely irodalmi színvonalon áll. Három figyelmet érdemel, egy komolyabb méltatásra érdemes, egynek pedig a jutalom kiadható. Az utóbbi kettő: *«A magyar nemességhez»* és *«A magyar ember dala»* címzet visel. A jutalom ez utóbbi költeménynek határozottan kiadandó. A szép verset *Szász* Károly nyomonban fel is olvasta. A jelítés levélke felbonthatván, szerzőjét *Varhaja* Gyula tint ki.

Végül *Fraknói* főtitkár a folyóanyagot terjesztette elő. Székességhérvárra meghívta az akadémiát Horvát István születésnapja százados évfordulójának megünnélésére. Az akadémiát *Pulszky* Ferencz, Hunfalvy Pál, Vámbéry Armin, Mailáth Béla és Csontos János tagokból álló küldöttség fogja képviselni.

A Kisfaludy-társaság a hó 26-ikán tartotta havi ülését Gyulai Pál elnöklété alatt.

Beöthy Zsolt titkár bejelenté, hogy *Bulyovszky* Gyuláné sz. Szilágyi Lilla asszony, annak emlékére, hogy épen most huszonöt éve lépett fel először a góthai színházban, s különös tekintettel arra, hogy a társaság érdeműs elnöke, Gyulai Pál akkor öt megtámadta, 2000 frtos alapítványt tesz a társaságnál. Az alapítvány *Bulyovszky* Lilla nevének kezelve és kétvétevenkinti kamata (200 frt) szavalásra alkalmas költeményre tüzendő ki; a díj az aránylag legjobb pályaműnek minden második év március havának második felében okvetetlenül kiadandó. Az első hazai takarékpénztár, mint minden évben, ezúttal is megszavazott és beküldött a társaságnak 200 frtot. — *Id. Szilágyi József* egyetemi könyvtárőr a társulat elhált haláláról szóló gyászjelentést ajánlékozott. Horvát István székességhérvári százados jubileumán a társaságot Gyulai Pál, Vadnai Károly, Zichy Antal, Tóth Lőrincz és *Szász* Károly fogják képviselni. — *Jalava* Antal finn író, ki már évek óta nagy előszeretettel foglalkozik a magyar irodalom terneivel, ismét adott ki egy kötetet magyar írók fordításából Jókaitól, Tóth Edétől, stb. Jalava beklütö művét a társaságnak, mely köszönettel fogadta.

Következtek a felolvasások; először *Frankenburg* Adolfé *«Türkörépek a régi írók életéből»* címzet alatt. A felolvasó a régi viszonyokat ismertetette, s különösen a harminczas és negyvenes évekre terjesztette ki, a mikor az írók munkáit nem díjazták, hanem az írónak kellett megfizetni a szedés költékeit. Elbeszélte azt is, hogy midőn egyszer ő elutazott, *«Eletképek»* című lapjában az ő tudtán kívül Császár Ferencz erősen megtámadta a már akkor jó hír-

nevű Petőfít. Ő ezen nagyon boszankodott, de a saját lapját desavonálni nem akarta — hallgatott felhát. Kapott azonban tömérdek levelet, melyekben írók gratuláltak neki ahhoz, hogy valahára volt bátorsága Petőfirtől is megmondani az igazat. S később, a mikor Petőfi nagy hírre vergődött, ugyanezek az írók támadták meg Frankenburgot a Petőfi-kritikáért. *Dalmady* Győző mutatott be ezután *Mátyás* királyról szóló két éneket. Az egyik nemzeti ének *Mátyás* király koronázására, a másik pedig *«Lantosok éneke»* *Mátyás* király menyegzőjén. Mindkettő ének tetszést keltett. *Szász* Károly a *«Nála és Damjantri»* szanszkrít époszt ismertette s abból *Flokk* Károly sikerült fordításában néhány éneket olvasott föl. Végül saját műveiből is olvasott föl több költeményt, melyek közt némelyek fordított s egy eredeti hangulattaljes költemény volt e czimzmel: *«Dal az éjben»*. A jelen volt magyszámú közönség tapsal s éljenzéssel fogadta a szép költői termékeket.

MI UJSÁG?

Adamné asszony kitüntetett vendég mindennél, a hol megjelenik. A rokonszenv, melyet Franciaország Magyarország iránt annyiszor nyilvánított, s melyben közreműködő tényező a jeles írónő is, nálunk mindig halás és lelkes visszhangnyilatkozik, valahányszor alkalom van rá, s ez alkalmat könnyen ünneppelnyel tudja emelni a bensőség, mint erről madame Adam mind a fővárosban, mind az Alföldön meggyőződhetett.

Az írók és művészek társasága estélyt rendezett tiszteletére; előkelőségek látogatták meg, köztük *Jókai*. A vendég meglepettette a város nevezetességét, de e látogatásában megzavarta a szombatn bekövetkezett kellemetlen idő, mely alföldi utja nagy részén is végig kísérte. E hó 21-én a nemzeti színházban *«Fedóra»* előadását nézte meg, s onnan meg elment a népszínházba is, hol *Berczik* népszínművét, *«A vén Kupez»*-et adták. *Titkára* és *Pázmány* Dénes képviselő volt kíséretében. E hó 22-én reggelit adott a *«Hungária»* szállodában, melyre *Jókai*, *Gyulai Pál*, *Pulszky* Ferencz, *Urvány* Lajos is hivatalosok voltak. Majd a képviselőház ülésén jelent meg, hol számos képviselő bemutatottá magát a szellemes nőnek. Este az írók és művészek társaságának estélye volt. Adamné előbb a *«Hunyady László»* előadásának első részét nézte meg s onnan ment át gr. *Langier* de *Villars* francia konzul és *Bernhard*, a *«Tempo»* munkatársa kíséretében a körbe, melyet francia és magyar lobbókkal díszítettek. Az estélyt hangverseny nyitotta meg, melyben *Odry* énekkel, *Sipos* Antal és *Szabados* Károly zongorán, *Kaszner* Károly cimbalommal vettek részt, *Blaháné* pedig magyar dalokat adott elő. *Fekeli* Miklós az írónő műveiből, a *«Galathea»* drámából az ötödik felvonást olvasta föl. A vacsora derülten, pohárköszöntők és a rokonszenv kölcsönös nyilatkozatai közt folyt le. Vasárnap é. e hó 23-án kora reggel utazott el az Alföld ama részére, melynek *Szeged* a központja, mert az újra föltámadt város nagyon érdekli. A francia konzul és *Pázmány* is kíséretéhez szegődtek. A magyar állami vasut indóházában *Tolnay* Lajos főigazgató fogadta, s ő is elkísérte, valamint *Hieronymi* Károly. Az utazó társaság majd minden állomáson megtálatta a szives üdvözlötlet. Mezőhegyesre, a híres ménes-telephez indultak először is. Szolnokon villásreggeli várta a társaságot. Csabán a főlőrai várakozási időt felhasználták, hogy földmívelő alföldi várost lássanak. *Mezőhegyesre* délután 4 órakor értek, s ünnepélyes szíveség üdvözölte őket. A mezőhegyesi tisztek, *Ehrenberger* ezredessel, már ott várták a társaságot. A kintinó rendezten tartott ménes helyiségi, a pompás paripák, az alföld szépsége, a lakosság eredetisége mind sokatlan látványt nyújtottak. *Ezernyolcszáz* szép fajvotat láttak. *Horváth* Gyula kormánybiztos is megérkezett *Szegedről*, hírül adva, hogy *Szentesen*, *Szegeden*, nagyon várják a *«jó asszonyt»*, kinek nevét ismerik az árvíz szerencsétlenségeinek idejéből. Este lakoma volt a mezőhegyesi intézetben. E hó 24-én reggel igazi utazás következett, szekerem, *Szentes* felé. Az idő nem volt oly udvarias, mint az emberek, mert kellemetlenkedett. *Gidrán* láttak a méneset a szabadban; aztán majd 700 darabból álló kondát; czimeres gulyát s kétszáz csikót együtt, öt hamisítatlan csikóssal, kiknek lovaglásra, a nagy karikásokkal való bánásmód ámulatba ejtette a konzult, mert addig azt hitte, hogy e nemben a legkitünőbbet már látta *La Platában*, a hol hosszabb ideig lakott. *Oroszudán* tartottak pihenőt, aztán folytatták az utat *Szentesre*. Innen küldöttség ment eléjük. A szentesiek a magyar vendégcsere-tetnek igen szép alakot tudtak adni, mikor a francia vendég látogatását összekötötték a szegediek részére Franciaország által nyújtott jótétemények emlékével. *Stummer* alispán mondta az első üdvözlötlet, s a vendégek esti 6 órakor felbongozott utczának, a lakosság sorai közt hajtottak *Kiss* Zsigmond ügyvéd házához, hol szállva voltak. Hivatalos részről, egyletek részéről a legmelegebb üdvözlötlet hangzott. Adam asszony láthatólag meg volt hatva, s mikor este a fáklyámeneten *Pólya* tanár fejezte ki a rokonszenvet Franciaország nemes leánya iránt, Adamné egész fölhevülve válaszolt (szavait *Hieronymi* tolmácsolta) s kérte, hogy

e rokonszenvet őrizték meg részére továbbra is. Este lakoma és táncestély volt. Március 25-én este felé érkezett Adamné a hálával eltelt *Szegedre*. Kállay főispán, *Lechner* miniszteri tanácsos, *Páfy* polgármester és nagy közönség fogadta. Adamné az *«Európa»* fogadóba szállt, hol *Szeged* közönsége nevében *Weiner* bizottsági tag köszöntötte. A színházban díszelőadás volt, s a közönség tüntetőleg éljenzte. A vendég nagy érdeklődéssel nézte meg a hullámsírból újra kiemelkedett várost, s e hó 26-án reggel ért vissza vasuton a fővárosba. Adamné asszony hétfőig maradt *Budapestben*. Az utolsó napokat leginkább ama jegyzetek megírásával töltötte, melyek az alföldi benyomásairól vonatkoznak.

Az ötvösmű kiállítás a külföldiekre is vonzóerővel bír, s mindegyre többen érkeznek idegen helyekről, hogy a nagyszerű gyűjteményt megtekintsék. E héten *Virchow*, a hírneves berlini egyetemi tanár jött el. Az előkelő világra, mely az ily kincseket leginkább képes méltányolni, szintén hatással van a kiállítás. A múlt héten *Károly* Lajos főherczeg jött el *Bécsből*, s kétszer is hosszas időket töltött a gyűjtemények megvizsgálásában. E hó 25-én *Erzsébet* főherczegnő, *Károly* Ferdinánd főherczeg özvegye, *József* nádor leánya (ki *Selovitz* grófnő nevezett alatt utazik), továbbá *István* és *Jenő* főherczegek, *Max* *Emánuel* bajor herczeg, *Mária* hannoveri herczegnő érkeztek *Budapestre* és azonnal a kiállításba mentek, hol *Ipolyi* Arnold püspök és *Pulszky* Ferencz kalanzolták őket. A kiállítás általában minden nap sokan nézik. Vasárnap egész tömegek jelennek meg. A legutóbbi ünnepek (márcz. 25.) az orsz. régészeti társaság ismét itt tartotta ülését és a kiállított tárgyak népszerű magyarzásával foglalkozott. Volt is nagy közönség. *Pulszky* Ferencz és *Pulszky* Károly, utóbb pedig *Radisics* Jenő és *Szendrei* S. magyarzárták a kiállítási katalógus nyomán a kiállított tárgyakat.

Félszázados irodalmi működése alkalmából meleg megemlékezésekben részesítették tisztelői *Beöthy* Zsigmond kir. itélőtáblai tanácselnököt, irodalmunk veteránját. E hó 23-án volt ötven éve, mikor *Beöthy* től, mint tizenöt éves ifjútól, a *«Regelő»*-ben *«A menekő»* című költemény jelent meg. Ötven év múlva e napon megjelentek nála a kir. itélőtábla általa vezetett tanácsának tagjai, kiknek nevében *Kudlik* István lelkes szavakban sorolta föl *Beöthy* irodalmi munkásságának részleteit, s tolmácsolta a bíró pályatársak szeretettel. Aztán szép művi arany tollat és ezüst írószereket nyújtottak át. *Beöthy* meghatva köszöntötte a megemlékezést. *«Ritka* tünemény az, — nyomd, — hogy egy, tehetségi korlátoltságát jól ismerő és szerény körben működött író egy magasabb bírói testület tagjai által tiszteltessék meg a szeretet ily megható kifejezésével. De épen e pillanat ritkasága arról győz meg engem, hogy e megtiszteltetést nem annyira őrli érdemeim indokolják, mint inkább az, hogy testvértárgya vagyok egy oly bírói testületnek, mely a hivatali egytűvé tartozás szeretteljes karjaival öleli magához egyik hű munkását, kit a gondviselés azzal a kedvezményinnel áldott meg, hogy hivatalos pályafeladatain kívül, habár nem nagy sikerrel, de mégis szerény irodalmi működésében félszázadot töltöhetett el.» Az érdemes férfi arczképét és élettrajzát egy mas jubileuma alkalmából közölte lapunk 1871-iki folyama, a 45-ik számban.

Horvát István emléke. Hírneves történetírónk, *Horvát* István születésének százados évfordulóját május 11-én ünnepélyesen megülük *Székességhérvárr*, s meghívják arra az akadémiát, a *Kisfaludy*-és *Petőfi*-társaságot, *Fehérmegye* törvényhatóságát, a tudós két fiát.

Földregés. E hó 24-én este *Horvátorvász*got ismét erős földregés látogatta meg, melynek központja egy látszik *Diakovár* környéke volt. *Vinkovczen* már gyöngöbben jelentkezett. *Eszék*, *Pécs* és a somogyeyei *Fajsz* környékén szintén érzétek. *Diakováron* az erős rázkódás és dübörgés nagy rémullet okozott. Esti 9 óra volt, s a heves ingás tíz másodpercig tartott, nyugatról keletre menő irányban. A földregést földalatti moraj kísérte, mely reggeli 4 óráig hallatszott. A székességhérvá szertelen maradt. A többi épület mind többé-kevésbé sérülést szenvedett, legnagyobbak az alispánági épület; számos kényem ledől. *Vinkovczen* 9 óra 10 perczkor érzétek, s egynehány házról a cserépek lehullottak. *Pécs*tt 9 óra 4 perczkor szintén erősen, nagy moraj kíséretében jött a rengés, de kárt nem okozott.

A korinthusi kirándulás. A mérnök-és építészegylet által rendezett kirándulásra az indulás *Budapest*ről ápril első napján délután 3 órakor lesz a budai indóházból.

Előfizetési föltételeink.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetése márcz. hó végével lejár, fölkérjük az előfizetés mielőbbi megújítására, nehogy a lap küldésében fennakadás álljon be.

Negyedévre (ápril—június)
 A Vasárnapi Ujság 2 ft. — kr.
 A Vasárnapi Ujság a „Világkrónikával” együtt 2 50
 A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 3 . . .
 A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a „Világkrónikával” együtt 3 50

Félévre (ápril—szeptember)
 A Vasárnapi Ujság 4 ft. — kr.
 A Vasárnapi Ujság a „Világkrónikával” együtt 4 50
 A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok 6 . . .
 A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok a „Világkrónikával” együtt 7 . . .

A **«Politikai Ujdonságok»** ujjában két hetenként megjelenő gazdasági mellékkelappal van bővítve.

A **«Világkrónikát»** a **«Vasárnapi Ujság»** előfizetői félévre 1 frt., negyedévre 50 kr. pótdíj beklüldése mellett meg folyvást megrendelhetik.

T. előfizetőinket fölkérjük, hogy sziveskedjenek az előfizetés megújításánál, vagy a **«Világkrónika»** megrendelésénél *«Ciszszalagokból»* egy példányt a posta-utalványra ragasztva beküldeni, s minden reklámczézi és egyéb a szétklüldésre vonatkozó közleményeket a kiadó-hivatalhoz küldeni.

A **Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok** kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utca 4. sz.)

A «Jogtudományi Közöny» márcz. 28-iki (13-ik) száma a következő tartalommal jelent meg:

Örökösödési jogunk törvényhozási szabályozásáról. *Posgai* Károly királyi táblai bírótól. — Az elővisszát a magyar bűnvádi eljárás tervezetében. *Dr. Barina Ignác* budapesti keresk. akadémiái jogtanártól. — *Törvénykezési Szemle:* A m. kir. Curia legújabb határozata a váltó-törvény 1. §-ára vonatkozólag. *Serly Antal* losonci kir. aljárásbírótól. — Felelet a nyílt kérdésre. *Dr. Bittich Antal* nagy-falvi ügyvédöl. — Nyílt kérdés az igazságügyminiszter mehoz. *Dr. Hencz Agost* kesztelyi ügyvédöl. — Kulánálak.

MELLEKLET: Curial határozatok. — A budapesti kir. tábla aivi jelentőségű határozatai. — Kivonat a Budapesti Közlönyből.

Beteg házi állatok gyógykezelésére hasonszenvi házi-állatgyógyászterákiat *Moll* A. czég *Bécsben* összeállít, melyekről egy hirdetés van lapunk mai számában.

HALÁLOZÁSOK.

MIGNET, a francia forradalom egyik legjelesebb történetírója, a francia akadémia tagja, meghalt e hó 24-én *Párisban*. 1796 május 8-ikán született *Aixban*, *Thiersnek* kortársa és igen jó barátja volt. *Ügyvédi* pályára készült, de egyuttal, már 1818-ban, a történetírás terén is nagy tevékenységet fejtett ki. A nimesi és párisi akadémiák által kitüzött történelmi jutalmat elnyerve, *Párisba* ment, hol nagy sikerrel tartott történelmi előadásokat. 1824-ben adta ki a nagyfontosságú művét: *«A francia forradalom története 1789-től 1814-ig»* címzet alatt, mely több európai nyelvre van lefordítva. Mint publicista is nagy tevékenységet fejtett ki, de mert az ellenzék táborába sorakozott, a kormány üldözöbe vette. Jelentékeny szerepet játszott az 1830-iki júliusi forradalomban, s az államesiny után a külügyminiszteriumban a levélvár igazgatójává neveztek ki. Hivataláról az 1848-ki februári forradalom alatt lemondott. A francia akadémia 1836-ban választotta tagjai közé. A legutolsó államesiny után teljesen visszavonult, s kizárólag történelmi tanulmányokkal foglalkozott. Hagyatékában nagy osom kéziratot találtak a reformáció történetéről, melyen hír szerint harmincz évnel tovább dolgozott.

Ditrői *PUSKAS* FERENCZ, volt huszár-főhadnagy, Magyarországán a telefon-intézmény meghonosítója, élete 36-ik évében meghalt. A rokonszenves, talpig derék, művelt ember, ki férfikora teljében eseti győri betegségére áldoztatva, a közönség halás emlékére érdemes, mert mint az Edison-Company képviselője, nagy erélyvel, sok előítélettel leküzde, ő alapította meg *Budapestben* a telefonálózatot, melynek nagy hasznát ma már mindnyájan tapasztaljuk. *Bátyja*, *Puskás* Tivadar, ki sok időt töltött *Amerikában* s *Edison*-találványok magyarországi képviselővel, az *Edison*-találványok magyarországi képviselővel, a *mit* *Puskás* Ferencz kitünően teljesített. A betegség már a múlt év tavaszán megbénította a derék ember tetterjét. *Fiatal* özvegyet, született *Kürthy* Irma asszonyt hagyott maga után.

Elhunytak még a közelebbi napokban: *ZOLTÁN* FERENCZ, Szabolcs megye egyik községtisztelői család-*Nagy* *Alajos*, 72 éves korában, *Budapestben*. — *Nagy* *Alajos*, mező-kovácskészi r. k. plébános, 53 éves korában. — *STEINER* *Lipót*, Mokri plébános, 53 éves korában. — *BORNY* *Imre*, tekintélyes földbirtokos és közbeszülésben élt férfi, 73 éves korában, *Gyöngyös-Tarjánban*. — *NÉMETH* *József*, okle-

veles mérnök, Pozsonymegyére derék főpénztárnoka, a szabadságharcban tüzerfőhadnagy. — *GEGŐ* *Károly*, földbírtokos s megyei árvészéki elnök, *Maros-Vásárhelytől*. — *POLÁK* *Ferencz*, nyug. főreáliskolai igazgató, jeles tanügyi férfi, 67 éves korában, *Kassán*. — *Dr. ROTHBERGER* *Dávid*, a fővárosban ismert orvos, több ízben elgyelt orvos, 64 éves korában. — *SZILVITCZKY* *Tivadar*, fiatal magyar szobrász, a müncheni akadémián egyik kiváló tehetségű tagja, ki kezdetben mint könyvezető foglalkozott. Mellbaj vetett véget életének 27 éves korában, s tanári, kollegái, földieit részvétellel kísérték koporsóját a sírhoz, mely idegen földben nyílt számára, s melynek behatolásánál *Jendrassék* *Jenő*, a müncheni magyar kör elnöke mondott búcsuztatót. — *VALBACH* *Mór*, *N. Kanizsa* egyik tevékeny embere, a takarékpénztár vezértitkára, a tüzöltő-és torna-egylet alapítója, 48 éves korában. — *RADKOVICS* *Vendel*, pénzügyigazgatósi tisztviselő, 27 éves korában, *Kassán*. — *NAGY* *József*, kisdudóvó-tulajdonos, volt honvédtiszt, *Aradon*. — *Dr. NICKL* *Mátyás* *Kudricz* község orvososa, hosszas betegeskedés után. — *SEKELY* *Lajos*, nyug. járásbíró, 64 éves korában, *Mátyfalván*. — *PÉTERFY* *Ignác*, *Péterffy* *Domokos* budapesti kir. itélőtáblai póbíró édes atyja, 69 éves korában, *Kolozsvárt*. — *ANGYAL* *Kálmán*, nyug. gazdatiszt, 50 éves korában, *Székességhérvárr*; ugyanott *MATHIESZ* *Jakab*, 44 éves korában. — *SINAY* *Mihály*, tanító, *Zentán*. — *VAZNA* *Antal*, tehetős polgár, 65 éves korában, *N. Váradon*. — *SOMMER* *Jakab*, kereskedő, 46 éves korában, *Érsekújvárr*. — *Gr. VILCZEK* *Hernik*, az egykori kőszegi ker. tábla volt elnöke, 66 éves korában, *Felső-Szermeréden*. — *PAPAI* *Sándor*, fiatal hivatalnok, *Kecskeméten*. — *MÖLCSER* *Ede*, növendék-pap, 22 éves korában, *Rozsnyón*. — *WEINBERGER* *Vincke*, az *«Oed. Zeitung»* munkatársa és állami végrehajtó, *Sopronban*. — *TARNAY* *Kálmán*, gyógyszerészség s tartalékos hadnagy, 21 éves korában, *Szabadkán*. — *KARDOS* *István*, tekintélyes polgár, *Dobreczenben*; ugyanott *PAPP* *Sándor*, volt kereskedő, 73 éves korában.

ÖZV. GYÖRY *Endréné* szül. *Wurm* *Katalin*, *Győry* *Vilmos* jeles írónak s a budapesti evang. egyház magyar lelkeskedő szeretet édes anyja, 68 éves korában. — *REM* *Robertné* szül. *Sátori* *Teréz*, a *«Nemzet»* szálloda tulajdonosának neje, a budapest-józsefvárosi jótékony egylet áldozatkész elnöknője, kinek női érdemeiről *Horvácsky* *Nándor* képviselő emlékezett meg a koporsójánál. — *ZAGLERNE* *sz. Kirtschall* *Teréz*, udv. kamarai tiszt özvegye, 86 éves korában, *Budán*. — *DRAVECZKY* *Gyula* szül. *Okolicsányi* *Anna*, kit kiterjedt rokonság gyászol, 71 éves korában, *Dobreczenben*. — *FILÓ* *Róza*, *Áldor* *Imréné*, a *«Délmagyarországi Lapok»* szerkesztőjének nagy-néje, *Temesvárr*; ugyanott *KIEPÉR* *FEBRONIA* *Mária* *notre-damei* szerzetesnő, 34 éves korában; *BEVICZKY* *Veronika* asszony, pénzügyi járási biztos özvegye, 72 éves korában. — *ÖZV. DETRICH* *ZSIGMONDNE* szül. *Garamszegi* *Klotild*, *Kis-Kéren*. — *WERNER* *Janka* k. a. a nyiregyházi városi felső leányiskola igazgató-tanítónője, alig 24 éves korában. — *SKULTÉRY* *Tivadarné* szül. *Güllönd* *Eliza*, 28 éves korában, *Nagy-Szöllösn*. — *Hilibi* *Gál* *Istvánné* szül. *Földes* *Rebeka*, 83 éves korában, *Sepsi-Szentgyörgyön*. — *ÖZV. PRUSZKAY* *DÉNESNÉ* szül. *Korányi* *Ottília*, *Nagy-Körösn*; ugyanott *MESSA* *ANDRÁS* szül. *Szeocsódy* *Ottília*. — *Id. TEPPER* *Lajosné* szül. *Répszky* *Anna*, 66 éves korában, *Miskolczon*. — *ÖZV. SÍPRÁK* *Józsefné* szül. *Szilvássy* *Mária*, 70 éves korában, *Makón*. — *ÖZV. KOVALSZKY* *KAROLINÉ* szül. *Szűch* *Apollonia*, 60 éves korában, *Szatmárn*. — *NAGY* *Imréné*, járásbírósi iktató neje, 33 éves korában, *Szászvárosban*. — *ÖZV. BENEDEKINÉ* szül. *Wernlein* *Friderika*, 67 éves korában, *Aradon*; ugyanott *ÖZV. KOPOLDNÉ* szül. *Schmitt* *Emilia* 32 éves, és *PRIMER* *PAP* *EMILIA* 30 éves korában. — *PRER* *GUSZTÁV* *né* *Appel* *Adél*, 33 éves korában, *Budapestben*. — *KOZICZ* *SZABÓNIA*, 43 éves korában, *Győrött*. — *SZÜCS* *ERZSÉBET*, *Szűcs* *Dániel* ref. lelkész és a *Kisfaludy*-társaság veterán tagjának 27 éves leánya, *Veszprémben*. — *SYROSS* *ANNA*, *Syposs* *Kálmán* leánya, élte tavaszán, *Egerben*.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Kórágony. Ambíciója, hogy *«tehetséges»* érez magában s nem akar bármely, hanem csak első rangban állni, nem egészen indokolatlan, amár egyelőre még tulmérés. A tehetség, ez egy verséből ítélve legalább, nem hiányzik; de még fejletlen. Még olvasson, tanuljon s próbáljon sokat. Ezt most félre tesszük, a későbbi — mondjunk föl vagy egy mulva — összehasonlítás végett.

Gondolatok. A költészet minden faja közt az eszmélkedő a legnehezebb, mert azt költészetbe olvasztani föl csak kiváló erőnek sikerül. Gondolataiban van itt némi költői is, de még nagyon sok az alantjáró próza, vagy ellenkezőleg a tisztulást dagály bennök. Ezen az uton nagyon bajosan, vagy csak nagyon későn fog célhoz jutni.

Dobreczen. R. K. Jövő számunkban közöljük. A januárban küldött füzetet nem emlékezünk; talán nem is érkezett ide.

Gy—a. Lehet, hogy *«nagy* gondal kész

VASÁRNAPI UJSÁG

14-1K SZÁM. 1884.

BUDAPEST, ÁPRIL 6.

XXXI. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt... Képfeliratokhoz a postai...

SALVATOR JÁNOS FŐHERCEG.

BUDAPEST közönségének fölvilágosultsága, józan gondolkozása és miveltége mellett nem sok dolog tesz oly fényes tanubi-zonyságot...

Bizonyos meglepéssel jegyezzük meg ezt, a mikor látjuk, hogy másutt a spiritizmus babonája annyira urrá lett a kedélyeken...

SALVATOR JÁNOS FŐHERCEG.

ELSŐ MAGYAR ÁLTALÁNOS BIZTOSÍTÓ TÁRSASÁG BUDAPESTEN.

Table with columns for 'Huszonhatodik évi zárszámla 1883. január 1-től december 31-ig.', 'Mérték-számla 1883. december 31-én.', and 'Török.' containing financial data and company information.

1883. évi nyereség... A fenti társaságok... Budapest, 1883. december 31-én.